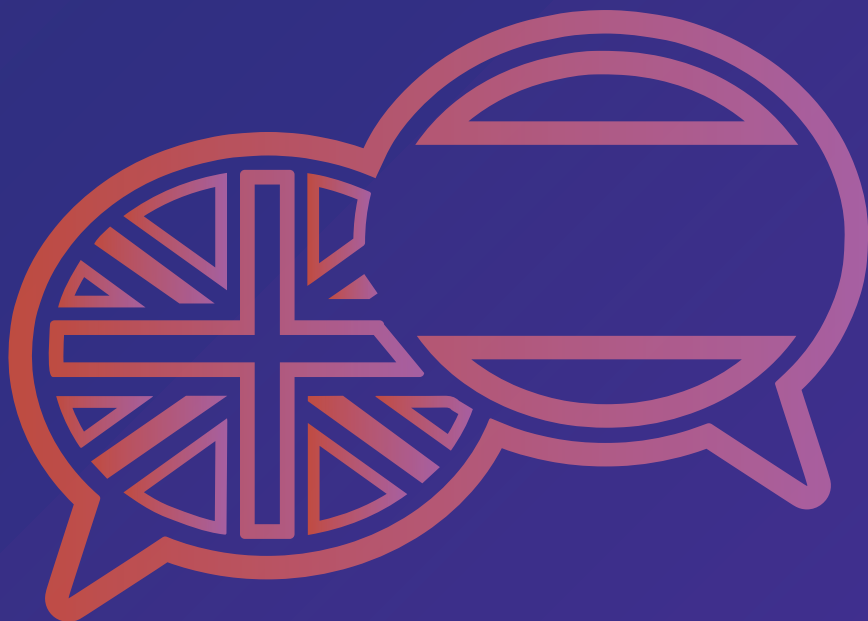

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР
«МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ»

М.З.Н.

НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Дослідницько-експериментальний напрям

МОВОЗНАВСТВО

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР «МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ»

НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Дослідницько-експериментальний напрям

Мовознавство

Київ
Національний центр
«Мала академія наук України»
2023

УДК 37.01
Н15

Авторський колектив:

*І. М. Іваненко, канд. філол. наук, Т. М. Кречотіна,
М. Ю. Тарарак, канд. філол. наук, Л. В. Чурсіна, канд. філол. наук,
Г. В. Шамрай, Н. В. Янцева*

Редакційна колегія:

А. І. Грітчина, канд. пед. наук, Т. В. Пещеріна, Т. М. Кречотіна

Рецензенти:

В. О. Бутова — старша викладачка кафедри іноземних мов та викладання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, канд. пед. наук;

В. М. Владимірова — керівниця гуртка Комунального закладу Сумської обласної ради — обласного центру позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю, канд. філол. наук, доц.

*Рекомендовано науково-методичною радою
Національного центру «Мала академія наук України»
(протокол № 4 від 27.09.2023 р.)*

Н15 **Навчальні** програми з позашкільної освіти. Дослідницько-експериментальний напрям. Мовознавство / І. М. Іваненко, Т. М. Кречотіна, М. Ю. Тарарак та ін. — Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2023. — 102 с.
ISBN 978-617-7945-54-2

До видання увійшли навчальні програми з позашкільної освіти дослідницько-експериментального напрямку, що отримали гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України». Зміст програм розроблено з урахуванням чинного законодавства в галузі освіти й сучасних досягнень у сфері педагогіки і методики щодо проблем організації освітньої діяльності з використанням компетентнісного підходу.

Збірник призначений для педагогів, які організують роботу гуртків і секцій дослідницько-експериментального напрямку в системі Малої академії наук України, закладах загальної середньої освіти, а також викладачів закладів вищої освіти, які опікуються організацією роботи з творчо обдарованими дітьми.

УДК 37.01

© Іваненко І. М., Кречотіна Т. М.,
Тарарак М. Ю., Чурсіна Л. В.,
Шамрай Г. В., Янцева Н. В., 2023

© Національний центр
«Мала академія наук України», 2023

ISBN 978-617-7945-54-2

ЗМІСТ

Вступ	4
Навчальна програма «Школа юного науковця (англійська мова)» Основний рівень <i>Н. В. Янцева</i>	5
Навчальна програма «Українська мова» Основний рівень <i>І. М. Іваненко</i>	24
Навчальна програма «Польська мова» Початковий, основний і вищий рівні <i>Г. В. Шамрай, Т. М. Крекотіна</i>	47
Навчальна програма «Французька мова» Основний рівень <i>Л. В. Чурсіна</i>	72
Навчальна програма «Основи науково-дослідницької діяльності (німецька мова)» Вищий рівень <i>М. Ю. Тарарак</i>	86
Відомості про авторів	100

ВСТУП

Система позашкільної освіти України перебуває на важливому етапі розвитку. Він характеризується пошуком і розробленням системи організації освітнього процесу, що забезпечує задоволення інтересів і потреб учнів в отриманні додаткових знань, умінь і навичок, розвиває інтелектуальні можливості та творчі здібності, враховує перспективи майбутнього професійного самовизначення. Відповідно, потребує удосконалення змісту освітньої діяльності гуртків і секцій, що працюють за дослідницько-експериментальним напрямом. Розроблення навчальних програм на основі компетентнісного підходу, спрямованого на опанування комплексу знань, набуття навичок і досвіду, сприяє залученню учнів до активної науково-дослідницької діяльності.

У збірнику надано навчальні програми для мовознавчих і літературознавчих гуртків. У їх основі — організація пізнавальної, творчої та науково-дослідницької діяльності вихованців за обраною проблемою наукового дослідження. Зміст програм спрямовано на формування у вихованців умінь систематизувати, узагальнювати й поглиблювати знання, застосовувати їх на практиці в галузі наукових досліджень, здійснювати пошук й опрацювання інформації, розробляти план роботи над науковим дослідженням, виконувати дослідницькі завдання, аналізувати та презентувати результати. Особливий акцент зроблено на пізнанні наукових законів і фактів для розуміння наукової картини світу в процесі пізнавальної, творчої діяльності, науково-дослідницької діяльності.

Маємо надію, що збірник стане в пригоді педагогам, які організують роботу гуртків і секцій за дослідницько-експериментальним напрямом у закладах позашкільної та загальної середньої освіти.

А. Грітчина,
заступниця директора
з методичної роботи НЦ «МАНУ»,
кандидатка педагогічних наук

Н. В. Янцева

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «ШКОЛА ЮНОГО НАУКОВЦЯ (АНГЛІЙСЬКА МОВА)»

ОСНОВНИЙ РІВЕНЬ

«Схвалено для використання в освітньому процесі»

Рішення експертної комісії з позашкільної освіти від 29.03.2023

(протокол № 1)

*Зареєстровано у Каталозі надання грифів навчальній літературі
та навчальним програмам за № 8.0047-2023*

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Сучасні динамічні інтеграційні процеси зумовлюють нові вимоги до освіти. Її реформування має на меті забезпечити потреби дітей та учнівської молоді у творчій самореалізації, інтелектуальному й духовному розвитку, професійному самовизначенні відповідно до їх інтересів і здібностей. Актуальність навчальної програми пов'язана з активним процесом оновлення змісту освітньої діяльності, переорієнтацією позашкільної освіти на комунікативно діяльнісне, особистісно орієнтоване та культурологічне спрямування, формування в учнів комунікативних компетентностей на засадах лінгвістичного, мовленнєвого та соціокультурного досвіду.

Навчальна програма розроблена з урахуванням вимог чинного законодавства в галузі освіти та реалізується в роботі гуртків, секцій, творчих об'єднань дослідницько-експериментального напрямку позашкільної освіти.

Програма призначена для роботи з учнями 9–11 класів, здібними до наукового пошуку.

Метою програми є формування в учнів пізнавальної, практичної, творчої та соціальної компетентностей у процесі вивчення англійської мови й науково-дослідницької діяльності в галузі мовознавства.

Основні **завдання** полягають у формуванні в учнів таких компетентностей:

- *пізнавальної*: сприяти поглибленню та систематизації знань з англійської мови як знакової системи, її розвитку, отриманню загальних знань з лінгвістики як науки, розширенню країнознавчих і культурологічних знань, засвоєнню мовленнєвого етикету, поглибленню знань з основ науково-дослідницької діяльності, методики досліджень у галузі мовознавства;

- *практичної*: формувати словниковий запас, граматичний лад мовлення; розвивати вміння і навички мовленнєвої та науково-дослідницької діяльності; застосовувати набуті знання в інтелектуальній діяльності; формувати науковий світогляд, аналітичне та критичне мислення;

- *творчої*: посилювати інтерес до пізнавально-пошукової діяльності; активізувати потребу у творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні; сприяти реалізації потенційних творчих можливостей розвивати мовленнєві здібності, ораторську майстерність, логічне мислення, творчі здібності, уяву, фантазію, творчий підхід до виконання дослідницьких завдань;

- *соціальної*: виховувати громадянську позицію, національні й загальнолюдські культурні та духовні цінності, повагу до праці загалом і роботи над словом зокрема; формувати наукову та дослідницьку ініціативність; розвивати відповідальність, самостійність, упевненість у власних силах, вміння працювати в групі, виконувати різні соціальні ролі в колективі; виховувати свідоме ставлення до майбутньої професійної діяльності; сприяти соціалізації, професійному самовизначенню та самореалізації.

Програма передбачає навчання за основним рівнем протягом одного року. На опрацювання навчального матеріалу пропонується 216 год на рік, 6 год на тиждень.

Програмою заплановано вивчення теоретичного матеріалу та виконання практичних завдань. Спрямованість на вивчення англійської мови, формування мовної, лінгвістичної, культурологічної та комунікативної компетенцій зумовила структуру програми.

Навчально-тематичний план програми містить лінгвістичний, комунікативний, культурологічний і дослідницький структурні блоки.

Метою лінгвістичного блоку є поглиблення й узагальнення знань вихованців із розділів «Лексичне та граматичне значення слова. Частини мови», «Синтаксис англійської мови», «Словниковий склад англійської мови», «Будова слова. Словотворення», «Стилістика англійської мови».

Тематика комунікативного блоку «Основи мовленнєвої комунікації» сприяє вдосконаленню навичок мовленнєвої комунікації, ведення дискусії, виступу перед аудиторією. Вивчення матеріалу спрямовано на розвиток в учнів самостійного мислення, застосування нестандартних підходів до розв'язання освітніх завдань.

Теми занять культурологічного блоку «Мова та культура» сприяють розширенню кругозору і знань учнів про культуру, мистецтво, звичаї, традиції жителів Великої Британії.

Зміст дослідницького блоку «Основи науково-дослідницької діяльності» спрямований на опанування вмінь і навичок науково-дослідницької

діяльності як ефективного методу поєднання теоретичних знань із практичною діяльністю та сучасними науковими технологіями.

Залежно від мети й завдань послідовно застосовуються групові й індивідуальні форми роботи. Основними формами організації занять є лекції, практичні заняття, тренінги, ділові та рольові ігри, семінари, консультації, захист проєктів тощо. Передбачається використання інтерактивних, евристичних, пошукових, пояснювально-ілюстративних, дослідницьких методів, а також методів активізації пізнавальної діяльності.

Для оцінювання результатів освітньої діяльності вихованців передбачено такі форми контролю: поточний (співбесіда, обговорення, тестування, вікторина, розв'язування творчих завдань, оформлення рефератів і постерів), проміжний (виконання завдань проміжних етапів науково-дослідницької роботи: написання рефератів, анотацій, рецензій на статті, дослідницькі роботи вихованців минулих років, книги тощо), підсумковий (результати науково-дослідницької роботи, участі в науково-практичних конференціях, конкурсах, турнірах). Використовуються сучасні інтерактивні ресурси для контролю знань («Kahoot», «Mentimeter», «Quizizz», «Quizwhizzer»).

Індивідуальна робота передбачає консультації щодо науково-дослідницьких проєктів, роботу в архівах і бібліотеках, інтерв'ювання, анкетування, підготовку до різноманітних конкурсів.

На заняттях гуртка застосовуються друковані, технічні засоби навчання, освітні платформи для дистанційного навчання. За необхідності проведення занять у дистанційному синхронному форматі застосовуються сервіси для інтерактивних конференцій («Skype», «Zoom», «Google Meet» та ін.), з метою організації дистанційної асинхронної взаємодії використовуються інтерактивні середовища «Google Classroom», «LMS Moodle» тощо.

Програма гуртка може використовуватися для організації індивідуальних занять відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах.

Основний рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	1	2	3
Розділ 1. Лексичне та граматичне значення слова. Частини мови	11	25	36
1.1. Іменник	2	4	6
1.2. Дієслово	2	4	6

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
1.3. Прикметник	1	5	6
1.4. Займенник	1	2	3
1.5. Прислівник	1	2	3
1.6. Числівник	1	2	3
1.7. Прийменник	1	2	3
1.8. Артикль	1	2	3
1.9. Сполучник	1	2	3
Розділ 2. Синтаксис англійської мови	4	8	12
2.1. Просте речення. Види простих речень	1	2	3
2.2. Члени речення	1	2	3
2.3. Вставні слова та конструкції	1	2	3
2.4. Порядок слів	1	2	3
Розділ 3. Словниковий склад англійської мови	6	15	21
3.1. Загальноповживана лексика	1	2	3
3.2. Терміни, професійна лексика. Наукова термінологія	1	5	6
3.3. Історичні зміни у словниковому складі мови	1	2	3
3.4. Основні джерела збагачення мови	1	2	3
3.5. Фразеологізми	2	4	6
Розділ 4. Будова слова. Словотворення	3	6	9
4.1. Будова слова	1	2	3
4.2. Словотворення різних частин мови	2	4	6
Розділ 5. Стилїстика англійської мови	3	9	12
5.1. Стилї й жанри мовлення	1	2	3
5.2. Особливості наукового стилю	1	5	6
5.3. Текст. Типи текстів за стиллями та жанрами	1	2	3
Розділ 6. Основи мовленнєвої комунікації	5	13	18
6.1. Види й функції комунікації	1	2	3

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
6.2. Специфіка ведення діалогу	1	2	3
6.3. Виступ перед аудиторією	2	4	6
6.4. Мова та культура	1	5	6
Розділ 7. Основи науково-дослідницької діяльності	24	66	90
7.1. Робота над науковим дослідженням	18	54	72
7.2. Презентація результатів науково-дослідницької роботи	6	12	18
Розділ 8. Організаційно-масові заходи	2	10	12
8.1. Конкурсні заходи науково-дослідницького спрямування	1	8	9
8.2. Тематичні заходи та екскурсії	1	2	3
Підсумок	1	2	3
Разом	60	156	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Теоретична частина. План роботи. Мета, завдання роботи секції.

Інструктаж із безпеки життєдіяльності. Правила поведінки в закладі, кабінеті. Організаційні питання.

Практична частина. Написання тесту для перевірки рівня підготовки учнів.

Анкетування вихованців.

Розділ 1. Лексичне та граматичне значення слова. Частини мови (36 год)

1.1. Іменник (6 год)

Теоретична частина. Іменник (the Noun), його лексичне і граматичне значення.

Морфологічні характеристики іменника.

Число: однина, множина, винятки (the singular, the plural).

Відмінки: загальний, присвійний (the common case, the genitive case); злічувані, незлічувані (countable nouns, uncountable nouns); загальні, власні (proper nouns, common nouns).

Практична частина. Робота з довідниками, підручниками, посібниками, таблицями-схемами, картками.

Виконання вправ (оцінювання мовного матеріалу: визначення мовних помилок, відхилень від норми, їх коригування), пошукових і тестових завдань.

1.2. Дієслово (6 год)

Теоретична частина. Дієслово (the Verb), лексичне та граматичне значення, морфологічні характеристики.

Стверджувальна, питальна та заперечна видо-часові форми дієслова в Present / Past / Future Simple; Present / Past / Future Progressive; Present / Past / Future Perfect Simple; Present / Past / Future Perfect Progressive; Future-in-the-Past; структури to be going to + Infinitive, used to or would + Infinitive; способи дієслова (the Moods): дійсний (the Indicative Mood), наказовий (the Imperative Mood), умовний (the Subjunctive Mood).

Практична частина. Робота з довідниками, підручниками, посібниками, таблицями-схемами, картками.

Виконання граматичних вправ.

Добирання ілюстративного мовного матеріалу (прикладів) за граматичними темами з автентичних художніх і публіцистичних текстів.

1.3. Прикметник (6 год)

Теоретична частина. Прикметник (the Adjective), лексичне та граматичне значення, морфологічні характеристики.

Види прикметників: якісні (qualitative adjectives), кількісні (relative adjectives), субстантивовані (substantivized adjectives).

Ступені порівняння (degrees of comparison). Порядок прикметників у фразі (adjective order).

Практична частина. Добирання ілюстративного мовного матеріалу (прикладів) за граматичними темами з автентичних художніх і публіцистичних текстів.

Виконання рецептивно-продуктивних граматичних вправ, вправ на оцінювання мовного матеріалу (визначення мовних помилок, відхилень від норми та коригування), тестових завдань.

1.4. Займенник (3 год)

Теоретична частина. Займенник (the Pronoun), морфологічні характеристики.

Види займенників: особові (personal pronouns): I, he, she, it, we, you, they; присвійні (possessive pronouns / adjectives): my, his, her, its, our, mine, hers, ours, yours, etc.; зворотні (reflexive pronouns): myself, himself, herself,

ourselves, etc.; неозначені (indefinite pronouns): some, any, somebody, something, etc.; вказівні (demonstrative pronouns): this (these), that (those), such, (the) same; відносні (relative pronouns): who, whose, which, that, as; універсальні (defining pronouns): each, all, either, both, every, everybody, etc.; заперечні (negative pronouns): no, none, neither, nobody, no one, nothing; питальні (interrogative pronouns): who, whose, what, which.

Практична частина. Робота з довідниками, посібниками, таблицями-схемами, картками.

Виконання тренувальних, пошукових і тестових завдань.

1.5. Прислівник (3 год)

Теоретична частина. Прислівник (the Adverb), морфологічні характеристики.

Види прислівників: частотні (adverbs of frequency): often, seldom, ever, sometimes, etc.; часу (adverbs of time): today, tomorrow, soon, etc.; ступеня (adverbs of degree, measure): very, enough, half, too, hardly; способу (adverbs of manner): kindly, quickly, hard, etc.; місця та напрямку (adverbs of place and direction): inside, here, backwards, upstairs, etc.; причини та наслідку (adverbs of cause and consequence): therefore, consequently, accordingly, etc.; ступені порівняння (degrees of comparison).

Практична частина. Робота з довідниками, підручниками, таблицями-схемами, картками.

Виконання вправ, тестів, творчих завдань.

1.6. Числівник (3 год)

Теоретична частина. Числівник (the Numerals), морфологічні характеристики.

Види числівників: кількісні (cardinals) від 1 до 1 000 000; порядкові (ordinals) від 1 до 100.

Практична частина. Робота з довідниками, підручниками, посібниками. Виконання вправ на підставлення відсутніх елементів у реченні, тестових завдань.

1.7. Прийменник (3 год)

Теоретична частина. Прийменник (the Preposition), морфологічні характеристики.

Види прийменників: місця та напрямку (prepositions of place and direction): on, in, under, to, below, between, up, down, over, across, etc.; часу (prepositions of time): before, after, at, etc.

Практична частина. Робота з довідниками, посібниками, картками. Виконання вправ для визначення виду прийменника, його місця в реченні.

1.8. Артикль (3 год)

Теоретична частина. Правила вживання артиклів.

Види артиклів (the Articles): означений (the definite article) і неозначений (the indefinite article). Відсутність артикля.

Практична частина. Робота з довідниками, підручниками, посібниками, таблицями-схемами, картками.

Добирання ілюстративного мовного матеріалу (прикладів) з автентичних художніх і публіцистичних текстів. Виконання граматичних і лексичних вправ.

1.9. Сполучник (3 год)

Теоретична частина. Сполучники (the Conjunctions). Види сполучників. Сурядні сполучники (Coordinating Conjunctions): єднальні (Copulative Conjunctions): and, as well as, nor, neither ... nor, not (only) ... but (also), both; розділові (Disjunctive Conjunctions): or, either ... or; протиставні (Adversative Conjunctions): and, but, still, nevertheless, yet, however, anyhow; причинно-наслідкові (Causative consecutive Conjunctions): hence, so, thus, therefore, for.

Підрядні сполучники (Subordinating Conjunctions): з'ясувальні (Objective, Subjective, Predicative Conjunctions): that, if; тимчасові (Conjunctions of time): as soon as, as long as, as, till, until, before, after, when, since, while; причинні (Conjunctions of reason / cause): as, because, because of, since, so ... that, considering; цільові (Conjunctions of purpose): that, in order to, so that; умовні (Conjunctions of condition): if, unless, provided (that), supposing (that), once; допустові (Concessive Conjunctions): although, though; образу дії та порівняння (Conjunctions of manner and comparison): as, as if, as though, than, ... as ... as; наслідкові (Resultative Conjunctions): that, so that.

Практична частина. Виконання вправ на перебудову речень, текстів.

Розділ 2. Синтаксис англійської мови (12 год)

2.1. Просте речення. Види простих речень (3 год)

Теоретична частина. Види простих речень (the Simple Sentences): розповідне (the Declarative Sentence); спонукальне (the Imperative Sentence): commands, requests, invitations, etc.; вигукове (the Exclamatory Sentence): What a / an...! How...!; питальне (the Interrogative Sentence), види запитань (General Questions, Special Questions, Alternative Questions, Disjunctive Questions).

Практична частина. Робота з довідниками, посібниками, таблицями-схемами.

Складання опорних таблиць. Виконання вправ на побудову різних видів запитань.

Добирання ілюстративного мовного матеріалу (прикладів) з автентичних художніх і публіцистичних текстів.

2.2. Члени речення (3 год)

Теоретична частина. Члени речення: підмет (the Subject), присудок (the Predicate), означення (the Attribute), додаток (the Object), обставина (the Adverbial Modifier); однорідні члени речення.

Практична частина. Робота з довідниками, підручниками. Складання речень. Синтаксичний розбір речень. Добирання ілюстративного мовного матеріалу (прикладів) з автентичних художніх і публіцистичних текстів.

2.3. Вставні слова та конструкції (3 год)

Теоретична частина. Вставні слова та конструкції: вигуки (Interjections), звертання (Direct Address), вставні слова / парантези (Parenthesis).

Практична частина. Робота за ілюстративним мовним матеріалом (прикладами) з автентичних художніх і публіцистичних текстів.

2.4. Порядок слів (3 год)

Теоретична частина. Прямий порядок слів (Direct Word Order). Інверсія (Inversion).

Практична частина. Виконання вправ на перебудову речень із використанням інверсії.

Розділ 3. Словниковий склад англійської мови (21 год)

3.1. Загальноживана лексика (3 год)

Теоретична частина. Основні відомості з лексикології. Лексичне значення слова.

Однозначні й багатозначні слова. Пряме і переносне значення слова. Загальноживана лексика.

Походження слів.

Синоніми, антоніми, омоніми.

Практична частина. Робота зі словниками різних видів (тлумачним, перекладним, словниками синонімів та антонімів), схемами, таблицями.

Складання синонімічних лексичних рядів, виконання завдань на використання мови (Use of English Tasks).

Виконання пошукових творчих завдань, вправ на запобігання лексичним помилкам і розширення активного словника.

3.2. Терміни, професійна лексика. Наукова термінологія (6 год)

Теоретична частина. Термінологія, терміни, діалектизми, професійна лексика.

Наукова термінологія.

Практична частина. Робота з довідниками. Виконання завдань до текстів із термінами, науковою лексикою.

Виконання тестових завдань. Складання словника юного науковця.

3.3. Історичні зміни у словниковому складі мови (3 год)

Теоретична частина. Історичні зміни у словниковому складі англійської мови.

Архаїзми, історизми, неологізми. Лінгвістичні задачі.

Практична частина. Складання неологічних словників. Розв'язування лінгвістичних задач.

Семинар «Історія розвитку англійської мови: сучасні тенденції». Виконання групового проєкту з неології.

3.4. Основні джерела збагачення мови (3 год)

Теоретична частина. Джерела збагачення англійської мови. Деривація. Словоскладання. Семантизація. Конверсія. Запозичення.

Абревіація.

Практична частина. Робота з довідниками, схемами, таблицями. Семинар «Сучасна англійська мова: шляхи збагачення».

Виконання групових проєктів. Складання концепт-карт.

3.5. Фразеологізми (6 год)

Теоретична частина. Фразеологізми, їх лексичне значення, стилістична приналежність, роль.

Підходи вітчизняних й іноземних мовознавців щодо класифікації фразеологізмів.

Практична частина. Робота зі словниками різних видів (фразеологічним, тлумачним, перекладним), схемами, таблицями.

Складання неологічних, фразеологічних словників. Розв'язання лінгвістичних задач.

Виконання проєктів із фразеології, лінгвістичних досліджень компаративного характеру.

Складання концепт-карт.

Розділ 4. Будова слова. Словотворення (9 год)

4.1. Будова слова (3 год)

Теоретична частина. Будова слова. Прості й складні слова. Способи творення слів: афіксація, конверсія, осново- і словоскладання, скорочення.

Складноскорочені слова.

Практична частина. Робота зі словниками різних видів (морфемним, словотвірним, орфографічним тощо), схемами, таблицями, автентичними текстами.

Укладання таблиць, словника-довідника.

Семинар «Телескопія: продуктивний спосіб творення нової лексики сучасної англійської мови».

4.2. Словотворення різних частин мови (6 год)

Теоретична частина. Основні правила побудови іменника, прикметника, дієслова, прислівника в англійській мові.

Продуктивні афікси та способи творення частин мови.

Практична частина. Робота зі словниками, автентичними текстами. Тренувальні лексичні вправи на утворення різних частин мови, визначення значення похідного слова за словотворчими афіксами.

Виконання тестових, пошукових завдань.

Складання словотвірних ланцюгів, «дериваційних дерев» із застосуванням інтелект-мап (mind mapping).

Вікторина «Відгадай значення слова».

Розділ 5. Стилїстика англійської мови (12 год)

5.1. Стилї й жанри мовлення (3 год)

Теоретична частина. Стилї й жанри мовлення. Стилїстичні можливості. Мовні засоби різних стилів.

Практична частина. Виконання вправ і завдань на вдосконалення вмінь щодо обрання стилю мовлення.

Робота з текстами для визначення стилів і жанрів мовлення, обговорення результатів.

5.2. Особливості наукового стилю (6 год)

Теоретична частина. Особливості наукового стилю. Жанри наукового стилю (конспект, реферат, тези, відгук, рецензія).

Опрацювання мовних кліше наукового стилю, що є загальноживаними під час захисту дослідницької роботи: The main / principal / fundamental characteristics of...; It is well known / generally accepted / common knowledge that...; In recent years there has been considerable / growing interest in...; The last two years have witnessed / seen a huge growth in...; A basic / common / fundamental / crucial / major issue of...; The central / core problem of...; This paper outlines / proposes / describes / presents a new approach to...; This paper is an overview of / a review of / a report on / a preliminary attempt to...; The aim of our work / research / study / analysis is to further / extend / widen / broaden current knowledge of...; The aim predetermined the necessity to solve the following tasks...; This paper calls into question / takes a new look at / re-examines / sheds new light on...; This paper is divided into two sections; The first section / Section 1 gives a brief overview of...; The second section examines / analyses...; There is a considerable / vast amount of literature on...; The material is made up of / is composed of / is based on...; It is interesting / critical / crucial / important / fundamental to note that...; Our study provides additional support for / further evidence

for / considerable insight into...; Our work has led us to conclude / the conclusion that...

Практична частина. Добирання мовних засобів для написання конспекту, реферату, тез, відгуку, рецензії. Виконання вправ на добір мовних засобів, дотримання стилю під час написання конспекту, реферату, тез, відгуку, рецензії.

Написання конспекту, реферату, тез, відгуку, рецензії (на вибір). Використання освітньої інтернет-платформи «Bitesize» для інтерактивного навчання писемного мовлення (<http://www.bbc.co.uk/schools/ks2bitesize/english/writing/>).

5.3. Текст. Типи текстів за стилями та жанрами (3 год)

Теоретична частина. Текст. Наукові тексти (тексти підручників, наукові статті, монографії, доповіді, реферати).

Офіційно-ділові тексти (заява, характеристика, пояснювальна записка, анкета, автобіографія, рекомендація тощо).

Інформаційно-публіцистичні тексти (передмова, стаття, інформаційний огляд, коментар, нарис, фейлетон).

Художні тексти.

Практична частина. Добирання мовних засобів для складання наукових, офіційно-ділових, інформаційно-публіцистичних текстів.

Складання автобіографій, анкет. Використання освітньої інтернет-платформи для інтерактивного навчання писемного мовлення «Bitesize» (<http://www.bbc.co.uk/schools/ks2bitesize/english/writing/>).

Розділ 6. Основи мовленнєвої комунікації (18 год)

6.1. Види й функції комунікації (3 год)

Теоретична частина. Мовленнєва комунікація, її характеристики. Функції комунікації.

Вербальна і невербальна комунікація. Місце і функції вербальної й невербальної комунікації в міжособистісному спілкуванні.

Постулати успішної комунікації (за Г.П. Грайсом). Закони спілкування (за Й.А. Стерніним).

Основні правила мовлення. Аспекти мовленнєвої ситуації.

Етикет і мовлення. Культура поведінки, культура спілкування та мовленнєвий етикет.

Практична частина. Укладання групової угоди щодо правил спілкування на заняттях гуртка.

Групові тренінги, ситуативні та рольові ігри.

6.2. Специфіка ведення діалогу (3 год)

Теоретична частина. Діалог. Види діалогів: діалог-розпитування; діалог-домовленість; діалог — обмін враженнями / думками; діалог-обговорення / діалог-дискусія.

Мистецтво ставити запитання. Мистецтво відповідати на запитання.

Практична частина. Груповий тренінг, ситуативна та рольова ігри, дебатний мінітурнір.

Рольова гра «Захист науково-дослідницької роботи».

6.3. Виступ перед аудиторією (6 год)

Теоретична частина. Культура мовлення під час публічного виступу. Оратор і вимоги до нього.

Завоювання уваги аудиторії.

Практична частина. Метафорична вправа «Портрет успішного оратора». Попередній захист науково-дослідницької роботи. Аналітична робота: виявлення недоліків у виступі, коментування, поради.

Оприлюднення доповіді та презентації за результатами науково-дослідницької роботи.

6.4. Мова та культура (6 год)

Теоретична частина. Культурологія як наука. Культура як об'єкт культурології.

Зв'язок між мовою та історією нації.

Національно-культурна специфіка англійської мови. Культура міжнародного спілкування.

Твори мистецтва та літератури про історію, звичаї, традиції, мистецькі скарби, духовну культуру, морально-етичні цінності жителів Великої Британії.

Практична частина. Розвиток мовленнєвої компетенції (використання інтернет-порталів «Into the Book» (<http://reading.ecb.org/>), «English Texts» (<http://englishtexts.ru/>), «BBC News» (<http://www.bbc.co.uk/news/>)).

Перегляд автентичних відеоматеріалів на сайті «ESLvideo» (<http://www.eslvideo.com>), виконання завдань за переглянутим.

Читання, обговорення автентичних текстів. Перегляд документальних, художніх фільмів, вистав, тематичних виставок.

Зустрічі з носіями мови, викладачами-лінгвістами закладів вищої освіти.

Розділ 7. Основи науково-дослідницької діяльності (90 год)

7.1. Робота над науковим дослідженням (72 год)

Теоретична частина. Поняття про науку. Наукова діяльність. Дослідницька діяльність.

Наукове дослідження як форма існування і розвитку науки. Особливості науково-дослідницької діяльності учнів.

Типи робіт (реферативні, описові, пошукові тощо) з мовознавства: літературознавчі, лінгвістичні, перекладознавчі.

Основні вимоги до тематики досліджень із мовознавства. Вимоги до дослідницької роботи в секції англійської мови.

Методи дослідження в галузі мовознавства.

Алгоритм науково-дослідницької діяльності. Постановка проблеми. Обрання теми дослідження. Обґрунтування актуальності наукового дослідження. Мета й завдання дослідження. Об'єкт і предмет дослідження. Обрання методів. Написання плану дослідження. Вивчення літературних джерел. Проведення дослідження. Аналіз, опрацювання, систематизація матеріалу. Інтерпретація результатів. Формулювання висновків та узагальнень. Написання й оформлення дослідницької роботи.

Правила цитування та оформлення посилань у тексті. Оформлення бібліографії в наукових статтях і виданнях.

Поняття інформації. Види інформаційних ресурсів і правила роботи з ними. Бібліографія. Каталогі, їх види. Використання освітніх та пошукових інтернет-ресурсів.

Прийоми зберігання інформації (тези, анотація, цитування, конспект, план). Систематизація знань (класифікації, таблиці, графі, схеми тощо).

Практична частина. Обговорення списку запропонованих тем науково-дослідницьких робіт. Обрання теми науково-дослідницького проєкту.

Розгляд науково-дослідницьких проєктів учнів — членів МАН минулих років.

Проведення тренінгу «Як знайти ідею».

Складання індивідуальних планів роботи. Визначення теми, мети, завдань, об'єкта, предмета та методів наукового дослідження. Розроблення плану-проспекту наукового дослідження.

Робота в бібліотеці.

Робота з каталогами, довідниками, словниками, літературними джерелами та інформацією в мережі Інтернет.

Складання конспектів, планів, анотації, тематичних виписок, тез, бібліографії. Укладання термінологічного словника.

Виконання практичної частини роботи за обраними методиками. Розроблення класифікацій, таблиць, схем до науково-дослідницького проєкту. Робота над змістом проєкту, редагування й оформлення.

Робота над списком використаних джерел і літератури.

Індивідуальні та групові консультації з науковим керівником.

7.2. Презентація результатів науково-дослідницької роботи (18 год)

Теоретична частина. Форми представлення результатів науково-дослідницької роботи.

Постер, вимоги до оформлення. Анотація, мотиваційний лист, вимоги до їх структури й змісту.

Оцінювання результатів дослідницької діяльності учнів.

Культура мовлення під час ведення дискусії.

Практична частина. Складання плану захисту роботи.

Підготовка матеріалів для захисту результатів науково-дослідницького проєкту, їх презентація, обговорення.

Розділ 8. Організаційно-масові заходи (12 год)

8.1. Конкурсні заходи науково-дослідницького спрямування (9 год)

Теоретична частина. Конкурсні заходи науково-дослідницького спрямування, їх мета, завдання.

Практична частина. Підготовка й участь у конференціях, конкурсах, олімпіадах. Обговорення результатів.

8.2. Тематичні заходи та екскурсії (3 год)

Теоретична частина. Музеї, бібліотеки, наукові установи, заклади вищої освіти, їх діяльність.

Практична частина. Відвідування музеїв, наукових установ, закладів вищої освіти. Робота в бібліотеках.

Підготовка й участь у конкурсах, дебатних турнірах, виставках.

Підготовка та проведення тематичних вікторин, семінарів, свят тощо.

Підсумок (3 год)

Теоретична частина. Підсумки роботи за рік. Поради й рекомендації щодо подальшої роботи за індивідуальними дослідницькими проєктами.

Практична частина. Складання портфоліо учнів-слухачів за результатами навчання. Зворотний зв'язок: групова гра «Коло вражень».

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- правила безпеки життєдіяльності та поведінки під час занять гуртка, у кабінеті та закладі;
- основні відомості з лінгвістики, культурології;
- систему граматичних часів, правила їх узгодження;
- форми, види, стани та способи англійських дієслів;

- види речень, члени речення, способи їх вираження;
- способи словотворення в англійській мові;
- стилі й жанри мовлення, їх особливості;
- правила спілкування під час роботи в колективі;
- особливості публічного виступу;
- значення творчих підходів до розв'язання освітніх, науково-дослідницьких завдань;
- вимоги до оформлення дослідницької роботи учня;
- алгоритм науково-дослідницької діяльності;
- форми наочного представлення матеріалів для захисту науково-дослідницького проєкту, етапи захисту роботи.

Учні мають уміти:

- дотримуватися правил безпеки життєдіяльності та поведінки в кабінеті та закладі позашкільної освіти під час занять гуртка;
- оперувати в усному та писемному мовленні основними поняттями з морфології, лексикології, синтаксису, словотвору, фразеології;
- знаходити в тексті й характеризувати за граматичними ознаками вивчені частини мови;
- розрізняти, будувати та вживати видо-часові форми дієслова;
- застосовувати пунктуаційні правила, пояснювати розділові знаки в реченнях;
- визначати стилі, жанри мовлення;
- формулювати власну думку у всіх стилях і жанрах мовлення;
- осмислювати, запам'ятовувати почуте і прочитане, робити стислі записи в процесі слухання і читання, доходити висновків, висловлювати власну думку щодо сприйнятого;
- виступати перед аудиторією, правильно звертатися, вибирати інтонацію, темп і гучність виступу;
- дотримуватися вимог щодо культури спілкування з ровесниками й старшими;
- використовувати культурологічні знання у власному мовленні;
- формулювати мету і завдання дослідження, аргументувати вибір;
- досягати мети, розв'язувати завдання, визначені в науково-дослідницькій роботі;
- оформлювати, презентувати результати дослідження відповідно до вимог.

В учнів мають сформуватися такі компетентності:

- *пізнавальна*: поглиблення і систематизування знань з англійської мови як знакової системи, її розвитку і функціонування; засвоєн-

ня загальних знань з лінгвістики як науки; розширення країнознавчих і культурологічних знань; засвоєння мовленнєвого етикету; використання культурологічних знань для аналізу особливостей бачення світу, культурних традицій, звичаїв; поглиблення знань з основ науково-дослідницької діяльності, методики досліджень у галузі мовознавства;

- *практична*: володіння навичками формування словникового запасу; використання культурологічних знань для аналізу особливостей бачення світу, культурних традицій, звичаїв; розвиток вмінь і навичок мовленнєвої діяльності; оперування в усному і писемному мовленні основними поняттями з морфології, лексикології, синтаксису, словотвору, фразеології; володіння навичками науково-дослідницької діяльності; застосування набутих знань в інтелектуальній діяльності;
- *творча*: посилення інтересу до пізнавально-пошукової діяльності; активізація потреби у творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні; розвиток мовленнєвих здібностей, ораторської майстерності, логічного мислення, творчих здібностей, уяви, фантазії, творчого підходу до розв'язання дослідницьких завдань;
- *соціальна*: формування громадянської позиції, розуміння національних, загальнолюдських культурних і духовних цінностей, поваги до праці загалом і роботи над словом зокрема; формування наукової та дослідницької ініціативності; розвиток почуття відповідальності, самостійності, упевненості у власних силах; формування навичок роботи у групі, виконання різних соціальних ролей в колективі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анікіна Н. Педагогічна підтримка обдарованості. Київ, 2005. 128 с.
2. Антофійчук В. І. Культурологія : термінолог. слов. 2-ге вид. Чернівці : Книги-XXI, 2007. 160 с.
3. Биковська О. В. Методологічна сутність компетентнісного підходу в позашкільній освіті. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки* : зб. наук. пр. Запоріжжя, 2007. Вип. 44. С. 77–85.
4. Голобородько В. В. Наукова робота учнів. Програма організації науково-дослідницької діяльності учнів. Харків : Основа, 2005. 208 с.
5. Горбов В. М., Заблоцький В. П., Кабанова К. В. Методика написання науково-дослідницької роботи. Донецьк : ОЦТК, 2004. 36 с.

6. Івненко Н. В. Національна мовна картина світу засобами вираження моральних цінностей (на матеріалі англійської та української мов). *Вісник КНУ ім. Тараса Шевченка*. 2009. Т. 1. С. 132–135
7. Книга керівника позашкільного навчального закладу. Нормативно-правові документи. Харків : Торсінг плюс, 2006. С. 91–99.
8. Ковбасенко Л. І. Методика виховної діяльності в Малій академії наук України : метод. посіб. 2-ге вид., випр. і допов. Київ : Інформ. системи, 2008. 213 с.
9. Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та української мов : навч. посіб. Вінниця : Нова книга, 2003. 458 с.
10. Крамаренко С. Г. Інтерактивні техніки навчання як засіб розвитку творчого потенціалу учнів. *Відкритий урок*. 2002. № 5–6. С. 7–10.
11. Лебенюк В. М., Степанова І. С., Хоменко Н. П. Навчальний посібник з питань перекладу англійської загальнонаукової лексики. Вінниця : Вінницький держ. технічний ун-т, 2002. С. 125–248.
12. Литовченко О. В. Виховання соціально-компетентної особистості у позашкільних навчальних закладах. *Позашкільна освіта: стратегія, інновації, практика* : зб. ст. міжнародної наук.-практ. конф. Суми : ВТД «Рудень С. І.», 2009. С. 26–33.
13. Марченко О. В. Науково-дослідницька діяльність учнів : метод. посіб. Дніпропетровськ : Кафт, 2005. 140 с.
14. Мороховський А. Н., Воробйова О. П., Лихошерст Н. В., Тимошенко З. В. Стилїстика англійської мови. Київ : Вища школа, 1991. 272 с.
15. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля, 2010. 844 с.
16. Трубачова С. Роль методів самостійного набуття знань в організації пізнавальної діяльності учнів. *Рідна школа*. 2001. № 1. С. 39–42.
17. Фоміних Н. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології у викладанні філологічних дисциплін : навч.-метод. посіб. Севастополь : Рібест, 2010. 196 с.
18. Франків Н. Розкривати дух допитливості. *Директор школи*. 2000. № 37.
19. Юрченко Т. Дослідницька робота як засіб активізації творчих здібностей учнів. *Завуч*. 2004. № 29.
20. Яхонтова Т. В. Основи англомовного наукового письма : навч. посіб. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. 220 с.
21. Eastwood J. *Oxford Practice Grammar*. Oxford University Press, 2011.
22. Evans V. *New Round up 5 Students Book*. Oxford University Press, 2008.
23. Evans V. *New Round up 6 Students Book*. Oxford University Press, 2008.
24. Swan M., Walter C. *How English Works*. Oxford, 2004.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Барановська Т. В. Граматика англійської мови. Київ : Логос, 2004. 383 с.
2. Верба Л. Г., Верба Г. В. Граматика сучасної англійської мови. Київ, 2002. 342 с.
3. Голіцинський Ю. Б. Англійська мова. Граматика. Київ : Арії, 2007. 544 с.
4. Каганов А. Б. Сучасна англійська мова. Розмовні теми. Київ : АСК, 2000. 359 с.
5. Посібник з граматики: лексика англійської мови. Частина I / уклад.: Т. В. Венкель, О. О. Павлюк. Чернівці, 2006. 96 с.
6. Шпак В. К. Англійська мова для повсякденного спілкування. Київ : Вища школа, 2003. 302 с.
7. Brook-Hart G. Complete First: B2 English Profile (Student's Book & Work Book). Cambridge : Cambridge University Press, 2014. 250 p.
8. Evans V., Dooley J. Round-up 6. English Grammar Practice. Pearson Education Limited, 2003. 80 p.
9. Getting on in English (Intermediate). Спілкуємося англійською мовою (середній рівень) : підручник для студ. вищ. навч. закл. / І. Байбакова та ін. Львів : Бескид Біт, 2008. 252 с.
10. Mann M., Taylore-Knowles S. Destination B2. Grammar and Vocabulary. Oxford : Macmillan, 2007.
11. Morska I. L. English Grammar Exercises. Тернопіль : Астон, 2002. 163 с.
12. Murphy R. English Grammar in Use. Cambridge : Cambridge University Press, 2007. 82 с.
13. Summers D. Longman dictionary of contemporary English. New ed. p. cm. Harlow : Pearson Education Limited, 2003.

І. М. Іваненко

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «УКРАЇНЬСЬКА МОВА»

ОСНОВНИЙ РІВЕНЬ

*«Схвалено для використання в освітньому процесі»
Рішення експертної комісії з позашкільної освіти від 29.03.2023
(протокол № 1)*

*Зареєстровано у Каталозі надання грифів навчальній літературі
та навчальним програмам за № 8.0048-2023*

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Знання мови, особливо рідної, не лише збагачує світогляд, а й забезпечує виховання патріотизму, дає можливість якісно вербалізувати дійсність і розвивати творчий потенціал. Мова надає можливість осягати духовний світ, розширювати уяву, переосмислювати ті чи інші явища. Мовна реальність — ціла низка вербальних зв'язків, що перебувають у взаємозалежності. Їх формування відбувається через комунікативну діяльність.

Українська мова як комплексна система потребує ретельного вивчення за градаційним принципом: від простого до складного. Саме такий підхід дає змогу цілісно та повноцінно опанувати мову, знання якої необхідне для максимально якісного сприйняття дійсності.

Організація роботи секції «Українська мова» у закладі позашкільної освіти є надзвичайно актуальною, адже відродження національної самосвідомості народу неможливе без знання української мови. Це сприяє формуванню гуманістичного світобачення юного науковця, збагаченню його духовного світу, становленню системи цінностей і моральних якостей, розвитку естетичних уподобань, розширенню культурно-пізнавальних інтересів.

Навчальна програма «Українська мова» орієнтована на вихованців, які прагнуть поглибити знання з рідної мови, виявляють інтерес до науково-дослідницької діяльності, спрямована на формування їх мовленнєвої компетенції (збагачення словникового запасу, підвищення рівня культури мовлення, формування й удосконалення вмінь і навичок в усіх видах мовленнєвої діяльності).

Навчальну програму розроблено відповідно до положень законів України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», Положення про позашкільний навчальний заклад, Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, Концепції «Нова українська школа», Типових навчальних планів для організації

навчально-виховного процесу в позашкільних навчальних закладах системи Міністерства освіти і науки України.

Актуальність навчальної програми пов'язана з розвитком досліджень у галузі мовознавства та зі змінами в українському правописі, потребою лінгвістичного розвитку учнівської молоді в умовах переорієнтації освітнього процесу.

Також актуальним є питання розширення інтересів учнівської молоді в гуманітарному напрямі, що обумовлено прагненням до пошуку сфери діяльності та реального уявлення про майбутню професію.

Науковий аспект навчальної програми дає учневі змогу систематично збагачувати багаж емпіричних знань у сфері лінгвістики, науково окреслювати мовну та позамовну реальність, вивчати історію мови, робити власні філологічні дослідження.

Мета програми — формування в учнів пізнавальної, практичної, творчої, соціальної компетентностей в процесі науково-дослідницької діяльності у сфері українського мовознавства.

Основні **завдання** програми полягають у формуванні в учнів таких компетентностей:

- *пізнавальної*: сприяти засвоєнню базової наукової термінології в галузі мовознавства; поглиблювати знання в галузі лінгвістики; формувати вміння сприймати, аналізувати й узагальнювати інформацію для визначення мети освітніх, науково-дослідницьких активностей і вибору засобів її досягнення; формувати навички обирати та застосовувати спеціальні й загальнонаукові методи для здійснення наукового дослідження умотивовано; розвивати наукове мислення у процесі дослідницької, пошукової роботи;

- *практичної*: формувати навички застосовувати набуті знання з лінгвістичної галузі, користуватися джерелами інформації, пов'язаними з площиною лінгвістики; розвивати навички компаративного аналізу мовних і мовленнєвих явищ, планування, контролю, коригування освітньої й науково-дослідницької діяльності; активізувати особистісну позицію в освітньому процесі;

- *творчої*: формувати навички мислити творчо для продукування нових ідей; розвивати творчі здібності, вміння висловлювати свої думки, що співвідносяться з реальними предметами, об'єктами лінгвістики; творчо використовувати знання в повсякденній діяльності; розширювати досвід творчої взаємодії для розв'язання завдань освітньої і науково-дослідницької діяльності;

- *соціальної*: формувати розуміння ролі мови в соціумі, вміння обстоювати власну думку; виховувати любов і повагу до рідного слова; заохочувати до самореалізації; посилювати інтерес до українознавчої

тематики; формувати готовність до активного спілкування відповідно до сучасних принципів толерантності; розвивати здатність самовдосконалення, саморозвитку, самонавчання, самоорганізації.

Програма передбачає один рік навчання за основним рівнем і призначена для роботи з дітьми віком з 14 до 17 років.

На засвоєння навчального матеріалу програми пропонується 324 год на рік, 9 год на тиждень, із яких третину часу заплановано на теоретичні заняття, решту — на практичні.

Концептуальна ідея навчальної програми — у модерному підході до вивчення української мови. Робота із сучасними дослідженнями як українських, так й іноземних учених дає змогу вивчати мову в контексті сучасного методологічного спектра. Новаторство програми пов'язане із зіставним (порівняльним) методом, який дає можливість простежити розвиток мови в різні епохи (від зародження до сьогодення), у різних місцевостях (Україна та країни, де мешкає українська діаспора).

На заняттях секції використовуються різноманітні методи навчання, а саме: словесні (розповідь, пояснення, навчальна лекція, евристична бесіда, навчальна дискусія, диспут тощо), наочні (ілюстрування, демонстрування, відеометод тощо), практичні (вправи, дидактична гра, робота з книгою та ін.). Також використовуються репродуктивний, частково-пошуковий, дослідницький методи, метод проблемного викладу, метод контролю і самоконтролю в навчанні.

Застосовуються різноманітні засоби навчання: наочні посібники, словники, дидактичні наочні матеріали, а також технічні: звукові (аудіозаписи), екранно-звукові (відеофільми, кінофільми, телепередачі, відеозаписи), мультимедійна техніка. Програма адаптована для проведення онлайн-ових занять на платформі «Zoom» із використанням спеціалізованих ресурсів: «Kahoot» — навчальна платформа для онлайн-ового тестування (застосовується під час класичного і дистанційного навчання), «Padlet» — застосунок для створення онлайн-дошки для групової роботи, «YouTube» — портал для розміщення та перегляду відеозаписів. Передбачено використання таких програмних засобів, як «Microsoft PowerPoint» і «Microsoft Publisher» (володіння ними необхідно, зокрема, для підготовки до участі в міжнародних конкурсах і Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів — членів Малої академії наук України). Під час обрання ресурсів для роботи має бути врахована їх загальна доступність, можливість роботи як на комп'ютері, так і на планшеті, смартфоні.

Програму оформлено відповідно до методичних рекомендацій щодо змісту та оформлення навчальних програм з позашкільної освіти (лист Інституту інноваційних технологій і змісту освіти від 05.06.2013 р. № 14.1/10-1685).

Основний рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	3	—	3
Розділ 1. Основи мовознавчих студій	20	34	54
1.1. Поняття про норму української мови	9	15	24
1.2. Сучасні напрями філологічних досліджень	2	4	6
1.3. Історичне формування української літературної мови	9	15	24
Розділ 2. Орфографічні норми сучасної української літературної мови. Графіка. Абетка	2	4	6
2.1. Основні правила орфографії	1	2	3
2.2. Базові емпіричні факти про українську орфографію. Головні орфограми. Орфографічні словники української мови	1	2	3
Розділ 3. Основні мовні одиниці	34	80	114
3.1. Склад як фонетична одиниця. Правила складоподілу. Словесний і логічний наголос	2	4	6
3.2. Морфема. Морф. Типи морфем. Способи словотворення	2	4	6
3.3. Частини мови. Принципи класифікації частин мови. Перехідні явища в системі частин мови	6	15	21
3.4. Дієслово	9	24	33
3.5. Прислівник. Загальна характеристика. Розряди за значенням	6	12	18
3.6. Службові частини мови	9	21	30
Розділ 4. Синтаксис. Пунктуація. Синтаксично-стилістичні ознаки	5	13	18
4.1. Просте речення	2	4	6
4.2. Складне речення	3	9	12
Розділ 5. Основи науково-дослідницької діяльності	30	96	126

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
5.1. Сучасні напрями лінгвістичних досліджень. Перспективні теми для наукових робіт. Добирання фахової літератури	6	12	18
5.2. Визначення актуальності роботи. Поняття мети, завдань і цілей дослідження	3	12	15
5.3. Предмет та об'єкт дослідження. Методи наукового пошуку	3	12	15
5.4. Практичне значення роботи	3	12	15
5.5. Побудова теоретичної частини дослідження. Термінологічний апарат. Класифікація явищ. Пошук власної наукової концепції	6	12	18
5.6. Практична робота. Збирання мовного матеріалу. Оформлення результатів дослідження	3	18	21
5.7. Підготовка постера. Оформлення презентаційних матеріалів дослідження	6	18	24
Підсумок	1	2	3
Разом	95	229	324

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Теоретична частина. Порядок і план роботи секції. Організаційні питання. Українська мова як наука. Мовознавство, його роль у філологічній царині. Українська мова у світі. Функції української мови.

Розділ 1. Основи мовознавчих студій (54 год)

1.1. Поняття про норму української мови (24 год)

Теоретична частина. Склад української лексики з погляду походження. Збагачення лексичного складу української мови. Лексикографія. Типи словників, їх головні особливості. Сучасне українське словникарство. Літературна мова. Регіональні варіанти мови. Наріччя, говір, говірки.

Практична частина. Робота зі словниками. Складання таблиці слівників.

Круглий стіл «Іншомовні запозичення: збагачення чи забруднення?».

Семінар «Синонімія як лінгвістичне явище».

Підготовка мультимедійної презентації «Діалектизми в художній літературі: від Василя Стефаника до Марії Матіос».

Підготовка і виголошення доповіді «Сленг і жаргон як форма відхилення від мовної норми».

Семінар «Літературна норма в художній літературі».

1.2. Сучасні напрями філологічних досліджень (6 год)

Теоретична частина. Зміни в українській мові останнього десятиліття: позитивне і негативне. Впливи на українську мову: зовнішні і внутрішні.

Зміни в сучасному правописі. Плюси й мінуси сучасного правопису.

Практична частина. Розгляд модерних текстів із погляду лексики. Оцінювання лексики різних стилів.

Евристична бесіда «Правопис М. Скрипника та правопис Г. Голоскевича». Круглий стіл «Мова діаспорян».

1.3. Історичне формування української літературної мови (24 год)

Теоретична частина. Кирило і Мефодій як зачинателі першої абетки. Іван Федоров — автор першого східнослов'янського посібника «Буквар».

Історичні зміни української мови. Палаталізація.

Становище української мови у ХХ столітті. Сучасні мовознавці. Перспективи лінгвістики.

Практична частина. Створення проєкту «Від “А” до “Я”».

Написання рефератів «Історичні зміни в українській мові: практичний аспект».

Конкурс на найцікавіший філологічний сканворд.

Підготовка, виголошення доповіді «Роль Михайла Максимовича у становленні української мови».

Круглий стіл «Іван Котляревський — основоположник нової української літературної мови».

Доповідь «Сучасна лінгвістика в науковому процесі».

Розділ 2. Орфографічні норми сучасної української літературної мови. Графіка. Абетка (6 год)

2.1. Основні правила орфографії (3 год)

Теоретична частина. Принципи побудови української орфографії: фонетичний, морфологічний, історичний (традиційний) і диференційний.

Етапи становлення української графіки.

Мнемонічні засоби (позначки на предметах довкілля: деревах, землі, скелях тощо).

Малюнкове письмо або піктографія (малюнки-сюжети). Вузликове письмо. Ідеографічне письмо (ієрогліфи; знаки понять, звуків, складів). Звукове письмо (використання букв, що позначають звуки).

Написання великої літери.

Написання складних слів. Правопис префіксів і суфіксів. Вживання знаків пом'якшення і апострофа. Подвоєння букв і спрощення у групах приголосних. Чергування приголосних звуків. Правила передавання на письмі ненаголошених голосних. Написання слів іншомовного походження. Написання часток, прийменників, сполучників.

Практична частина. Орфографічний диктант. Виконання вправ і творчих завдань.

Тестування на платформі «Kahoot».

2.2. Базові емпіричні факти про українську орфографію. Головні орфограми. Орфографічні словники української мови (3 год)

Теоретична частина. Орфограми української мови. Орфографічний словник.

Практична частина. Робота з орфографічним словником. Філологічна гра «Я редактор» (редагування текстів). Практикум «Типові орфографічні помилки».

Розділ 3. Основні мовні одиниці (114 год)

3.1. Склад як фонетична одиниця. Правила складоподілу. Словесний і логічний наголос (6 год)

Теоретична частина. Склад як фонетична одиниця. Відкритий і закритий, прикритий і неприкритий склади. Правила переносу слів української мови.

Практична частина. Виконання вправ на перенесення слів. Семінар «Склад як носій семантики».

3.2. Морфема. Морф. Типи морфем. Способи словотворення (6 год)

Теоретична частина. Морфема як частина слова. Типи морфем. Основні ознаки морфеми. Алгоритми морфемного та словотвірного аналізів слів.

Практична частина. Морфемний аналіз слів. Складання порівняльної таблиці «Класифікація морфем».

3.3. Частина мови. Принципи класифікації частин мови. Перехідні явища в системі частин мови (21 год)

Теоретична частина. Класифікація частин мови: самостійні й службові.

Іменник. Лексичне значення. Морфологічні ознаки. Синтаксична роль. Категорії. Граматичні категорії іменника. Погляди науковців на іменник як ключову частину мови.

Прикметник. Лексичне значення. Морфологічні ознаки. Синтаксична роль. Категорії. Ступені порівняння.

Розряди прикметників: якісні, відносні, присвійні.

Займенник як частина мови. Розряди займенників. Роль займенників у реченні.

Практична частина. Підготовка мультимедійних презентацій «Іменник у морфологічній системі мови», «Прикметник у морфологічній системі мови», «Займенник у морфологічній системі мови».

Виконання вправ на морфологічний розбір слів.

Евристична бесіда «Іменник як основа предметної реальності». Практикум «Іменникове різноманіття української поезії».

Підготовка, виголошення мінідоповіді «Іменникові новотвори українських письменників».

3.4. Дієслово (33 год)

Теоретична частина. Лексичне значення дієслова. Морфологічні ознаки. Синтаксична роль. Інфінітив. Лексичне та граматичне значення. Морфологічні ознаки дієслова. Роль дієслова в реченні.

Категорія виду. Значення видів, їх творення. Перехідні й неперехідні дієслова. Категорія стану дієслова.

Категорія способу дієслова. Творення і відмінювання форм наказового й умовного способів.

Способи дієслова: дійсний, умовний, наказовий. Погляди науковців на спосіб дієслова.

Категорія часу дієслова. Творення часових форм, їх значення, вживання.

Часи дієслова: теперішній, майбутній, минулий. Давньоминулий час як особлива форма.

Дієприкметник як форма дієслова. Значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Творення дієприкметників.

Морфологічний аналіз дієприкметника за всіма граматичними категоріями.

Дієприслівник як особлива форма дієслова. Класифікації, запропоновані науковцями. Морфологічний аналіз дієприслівника за всіма граматичними категоріями.

Практична частина. Підготовка і презентація проєкту «Діє Слово». Складання дієслівних кросвордів.

Підготовка мультимедійної презентації «Дієслово в морфологічній системі мови».

Філологічна гра «Добери синонім».

Круглий стіл «Дієприкметник і дієприслівник як особливі форми дієслова».

Складання порівняльної таблиці «Дієслово в українській та іноземних мовах».

Підготовка і виголошення доповідей «Роль дієслова в художньому дискурсі», «Вид, спосіб і стан дієслова як частини мови».

Написання рефератів на задану тему. Конкурс на найкращу дієслівну мініатюру.

Виконання вправ на морфологічний розбір дієслів, дієприслівників і дієприкметників.

3.5. Прислівник. Загальна характеристика. Розряди за значенням (18 год)

Теоретична частина. Прислівник у морфологічній системі української мови. Основні розряди. Класифікація прислівників. Синтаксична роль.

Прислівник у художній літературі.

Практична частина. Створення прислівникових кросвордів. Зустріч із мовознавцем «Наукові підходи до вивчення прислівника».

Доповідь «Прислівник у художньому тексті». Реферат «Прислівник у морфологічній системі мови».

3.6. Службові частини мови (30 год)

Теоретична частина. Прийменник. Групи за походженням. Вживання прийменників із різними відмінками іменників. Основні розряди прийменника.

Сполучник. Значення, морфологічні типи. Основні розряди сполучника. Синтаксична роль сполучника. Поєднання сполучника із самостійними частинами мови.

Частка. Морфологічні ознаки і функція в мові. Групи за значенням.

Правопис часток. Поєднання часток із самостійними частинами мови.

Службові частини мови в художній літературі, публіцистиці.

Практична частина. Складання таблиці класифікацій службових частин мови.

Майстер-клас «Як розрізнати службові частини мови?».

Семинар «Самостійні та службові частини мови: особливості взаємодії». Складання синонімічних рядів службових частин мови.

Виконання вправ на прийменник, сполучник, частку.

Написання есеїв із максимальною кількістю службових частин мови. Семінар «Староукраїнські та новоукраїнські сполучники та прийменники».

Розділ 4. Синтаксис. Пунктуація. Синтаксично-стилістичні ознаки (18 год)

4.1. Просте речення (6 год)

Теоретична частина. Речення і словосполучення як предмет синтаксису. Речення як основна синтаксична одиниця мови. Речення і судження. Основні ознаки речення. Словосполучення. Взаємозв'язок між словосполученням, словом і реченням. Типи словосполучень за структурою і значенням.

Типи синтаксичного зв'язку слів у словосполученні. Нерозкладні синтаксичні словосполучення. Багатослівні члени речення.

Типи простих речень. Головні й другорядні члени речення. Типи речень за метою висловлювання. Окличні речення. Інтонація і розділові знаки в різних типах речень.

Підмет. Значення, типи, способи вираження. Присудок. Значення, типи, способи вираження. Додаток як синтаксичне вираження об'єкта. Значення, типи, способи вираження.

Головні правила пунктуації у простому реченні.

Практична частина. Алгоритм синтаксичного розбору простого речення. Філологічна гра «Я редактор журналу “Освіта та освіченість”». Круглий стіл «Прислів'я, їх зміст».

Обґрунтування значення та випадків вживання тире.

4.2. Складне речення (12 год)

Теоретична частина. Значення, структура, способи синтаксичного зв'язку між частинами складного речення. Типи складних речень за характером зв'язку.

Складносурядні речення. Типи складносурядних речень.

Розділові знаки у складносурядних реченнях. Типи синтаксичних зв'язків.

Складнопідрядні речення. Типи складнопідрядних речень.

Складнопідрядні речення нерозчленованої структури. Значення та структурні особливості. Детальна характеристика означальних і з'ясувальних складнопідрядних речень.

Безсполучникові складні речення. Змістові співвідношення і засоби зв'язку між частинами безсполучникового складного речення.

Алгоритм розбору складного речення.

Складні речення комбінованих типів (сурядно-підрядні, сполучниково-безсполучникові).

Різні випадки складних речень комбінованих типів.

Практична частина. Круглий стіл «Складний синтаксис української мови».

Підготовка мультимедійної презентації «Класифікація складнопідрядних речень».

Зустріч із мовознавцем «Складне речення в художній літературі». Виконання вправ на синтаксичний розбір складносурядних, безсполучникових складних і складнопідрядних речень.

Семинар «Складне синтаксичне ціле». Розбір речень комбінованих типів. Написання тестів на складний синтаксис.

Розділ 5. Основи науково-дослідницької діяльності (126 год)

5.1. Сучасні напрями лінгвістичних досліджень. Перспективні теми для наукових робіт. Добирання фахової літератури (18 год)

Теоретична частина. Поняття про науку. Наукознавство. Структура і функції наукової теорії. Класифікація наукових теорій. Поняття методу. Методологія і методика. Методи наукових досліджень.

Наукові методи дослідження лінгвістичного напрямку. Основні принципи дослідження. Опис, аналіз, контекстуальне вивчення.

Практична частина. Обговорення наукових тем. Формулювання проблематики дослідження за інтересами учнів.

5.2. Визначення актуальності роботи. Поняття мети, завдань і цілей дослідження (15 год)

Теоретична частина. Методологічна база дослідження. Перспективні напрями наукових досліджень у лінгвістиці.

Психолого-педагогічна основа організації дослідницької діяльності. Мета і завдання наукового дослідження з української мови, методика його поетапного проведення. Організація наукового дослідження. Загальна схема та основні етапи учнівського наукового дослідження.

Можливості електронних бібліотек.

Практична частина. Робота з науковою літературою. Робота в онлайн-бібліотеках.

Складання індивідуального плану роботи.

Обрання теми, визначення мети, завдань, методів наукового дослідження. Робота з бібліотечними, системними й алфавітними каталогами, ресурсами інтернету. Вивчення наукової літератури, опрацювання літературних джерел за темою дослідження, робота зі словниками.

Складання планів, тез наукових статей, конспектів, тематичних виписок, інтерпретація прочитаного матеріалу.

5.3. Предмет та об'єкт дослідження. Методи наукового пошуку (15 год)

Теоретична частина. Структура дослідницької роботи. План-проект. Принципи збирання інформаційного матеріалу, складання бібліографії, опрацювання матеріалу. Конспектування.

Види конспектів. Тематичні виписки, тези, план, анотація. Обрання проблеми наукового дослідження, обґрунтування її актуальності.

Аналіз проблеми в науковій літературі. Розроблення структури дослідження. Інформаційний пошук і методика опрацювання наукової літератури. Використання загальнонаукових методів і методик. Обрання наукового методу дослідження з української мови. Теоретична і практична цінність науково-дослідницької роботи.

Практична частина. Обговорення наукових концепцій. Робота з визначення об'єкта і предмета дослідження. Перегляд, обговорення презентацій.

5.4. Практичне значення роботи (15 год)

Теоретична частина. Значення наукової роботи.

Планування дослідження з урахуванням можливості подальшого використання результатів. Пошук власної ніші в науковому процесі.

Практична частина. Аналіз стану розроблення обраної проблеми в науковій літературі. Визначення мети і завдань роботи. Складання плану роботи. Обрання методів дослідження.

5.5. Побудова теоретичної частини дослідження. Термінологічний апарат. Класифікація явищ. Пошук власної наукової концепції (18 год)

Теоретична частина. Термінологічний апарат. Побудова авторських класифікацій явища на базі наукової літератури.

Правила цитування. Академічна доброчесність.

Практична частина. Виконання науково-дослідницької роботи за індивідуальними планами, завданням керівника секції.

Опрацювання і систематизація наукової літератури. Обрання методів наукового дослідження, оброблення даних.

Написання дослідницької роботи, узагальнення найважливіших результатів дослідження, формулювання висновків.

Редагування тексту.

5.6. Практична робота. Збирання мовного матеріалу. Оформлення результатів дослідження (21 год)

Теоретична частина. Збирання, систематизація теоретичних і практичних даних.

Вимоги до оформлення роботи. Структурування роботи. Добрання матеріалу.

Написання дослідницької роботи. Формулювання висновків. Складання, оформлення списку використаних джерел, додатків. Правила оформлення дослідницької роботи і презентаційного матеріалу. Складання плану захисту наукової роботи. Презентація результатів дослідження.

Поняття про наукову дискусію. Культура ведення дискусії.

Публічний виступ. Підготовка доповіді та її виголошення. Обговорення виступів учнів. Коментар, побажання.

Практична частина. Дискусії щодо методів збирання й опрацювання матеріалів. Робота над дослідницьким проектом із використанням медійних засобів. Обговорення методичних рекомендацій щодо оформлення дослідницької роботи.

Оформлення посилань на літературу. Формування списку використаних джерел.

Укладання додатків до наукової роботи. Написання, оформлення дослідницької роботи.

5.7. Підготовка постера. Оформлення презентаційних матеріалів до дослідження (24 год)

Теоретична частина. Постер, вимоги до його розроблення. Презентація, правила складання й оформлення.

Ораторське мистецтво. Загальні правила ведення дискусії. Підготовка дослідницької роботи до захисту.

Інформаційний супровід роботи і презентації.

Практична частина. Підготовка постера, доповіді, презентації.

Підсумок (3 год)

Теоретична частина. Підбиття підсумків роботи секції протягом року.

Практична частина. Поради й рекомендації для подальшої роботи над науковим дослідженням.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Назва розділу	Вимоги до досягнень учнів	Форми демонстрації успіхів вихованців
<p>Розділ 1. Основи мовознавчих студій</p>	<p><i>Учні мають знати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • історію та теорію української мови; • основну лінгвістичну термінологію; • мовознавчі напрями та школи; • норми літературної мови. <p><i>Учні мають уміти:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • використовувати основні лінгвістичні терміни; • розрізняти напрями та течії мовознавчих шкіл; • самостійно опрацьовувати літературні джерела; • поглиблювати свої знання і розширювати кругозір з огляду на свої наукові інтереси; • працювати з науковою літературою; • готувати і виголошувати доповіді за заданою тематикою; • брати участь у круглих столах, конференціях, тренінгах, семінарах. <p><i>В учнів мають сформуватися компетентності:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>пізнавальна:</i> засвоєння базової наукової термінології в галузі мовознавства; поглиблення знань в галузі лінгвістики; • <i>практична:</i> користування лінгвістичними джерелами; здійснення компаративного аналізу лінгвістичних явищ; застосування теоретичних знань для розв'язання завдань дослідження; • <i>творча:</i> створення письмових висловлювань у межах запропонованих тем; • <i>соціальна:</i> здійснення комунікації щодо наукових досягнень у галузі лінгвістики на загальному рівні. 	<p>Анотації до опанованої літератури, доповіді, стислі презентації</p>

Назва розділу	Вимоги до досягнень учнів	Форми демонстрації успіхів вихованців
Розділ 2. Орфографічні норми сучасної української літературної мови. Графіка. Абетка	<p><i>Учні мають знати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> орфографічні норми української мови; звуковий і буквений склад української мови; особливості сучасного правопису, значення змін; орфографічні норми сучасної української літературної мови. <p><i>Учні мають уміти:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> формулювати думки послідовно, логічно; опрацьовувати літературні джерела самостійно; готувати і виголошувати доповіді за заданою тематикою; брати участь у круглих столах, конференціях, тренінгах, семінарах. 	<p>Стислі доповіді, конспекти наукових джерел, виступи на практичних заняттях</p>
	<p><i>В учнів мають сформуватися компетентності:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <i>пізнавальна:</i> сприймання, аналізування й узагальнення інформації для визначення мети освітніх, науково-дослідницьких активностей і обрання засобів її досягнення; <i>практична:</i> використання знань, розуміння законів і методів міжособистісних комунікацій, принципів толерантності, особливостей ділової комунікації; <i>творча:</i> розвиток творчих здібностей, висловлювання власних думок, що співвідносяться з реальними предметами, об'єктами лінгвістики, творче використання знань у повсякденній діяльності; <i>соціальна:</i> сприяння ефективній співпраці в колективі; досягнення поставленої мети з дотриманням вимог етики, академічної доброчесності. 	

Назва розділу	Вимоги до досягнень учнів	Форми демонстрації успіхів вихованців
Розділ 3. Основні мовні одиниці	<p><i>Учні мають знати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • особливості мовних одиниць; • основи морфологічного аналізу, словотворення; • правила добору синонімів, антонімів, омонімів; • принципи класифікації частин мови; • перехідні явища в системі частин мови. <p><i>Учні мають уміти:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • співвідносити слово з частиною мови, визначати його синтаксичну роль; • аналізувати мовну одиницю за категоріями, розрядами тощо; • робити морфемний аналіз; • добирати до слова синоніми, омоніми, антоніми; • використовувати способи словотворення; • визначати морфологічні ознаки, функції частин мови, категорію часу дієслова. <p><i>В учнів мають сформуватися компетентності:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>пізнавальна:</i> засвоєння знань у галузі лінгвістики; сприймання, аналізування й узагальнення інформації для визначення мети освітніх, науково-дослідницьких активностей і обрання засобів її досягнення; • <i>практична:</i> проведення дослідницької, пошукової роботи; опрацювання наукових джерел, пов'язаних із лінгвістикою; здійснення компаративного аналізу лінгвістичних явищ; • <i>творча:</i> творче використання знань з лінгвістики в повсякденній діяльності; • <i>соціальна:</i> посилення сталого інтересу до обраної тематики дослідження, розуміння його соціального значення. 	<p>Виписки зі словників, презентації за обраними темами, анотації до опрацьованої літератури, виступи на практичних заняттях</p>

Назва розділу	Вимоги до досягнень учнів	Форми демонстрації успіхів вихованців
Розділ 4. Синтаксис. Пунктуація. Синтаксично-стилістичні ознаки	<p><i>Учні мають знати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • основні ознаки речення; • типи словосполучень за структурою і значенням; • граматичну основу речення; • особливості простого і складного речення, відмінності між ними; • типи простих і складних речень. <p><i>Учні мають уміти:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • розрізняти прості та складні речення, прості речення у структурі складних; • виділяти граматичну основу речення; • робити синтаксичний аналіз; • визначати граматичну основу речення, тип речення. 	Доповіді, онлайн-тести на платформі «Kahoot», презентації, ролики, малюнки, тези, підготовлені для участі в дискусіях
	<p><i>В учнів мають сформуватися компетентності:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>пізнавальна:</i> засвоєння нових знань у галузі лінгвістики; • <i>практична:</i> використання знань у галузі лінгвістики для розв'язання практичних завдань; • <i>творча:</i> застосування творчого підходу до виконання навчальних завдань і здійснення науково-дослідницької діяльності; • <i>соціальна:</i> дотримання комунікативних стратегій для досягнення необхідного результату комунікації. 	

Назва розділу	Вимоги до досягнень учнів	Форми демонстрації успіхів вихованців
Розділ 5. Основи науково-дослідницької діяльності	<p><i>Учні мають знати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • поняття «тема», «мета», «предмет», «об'єкт», «методи дослідження»; • особливості наукового проєкту на різних етапах — від планування до звітності; • основи тайм-менеджменту для роботи з науковими проєктами; • вимоги до створення презентації дослідження. <p><i>Учні мають уміти:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • формулювати тему, мету і завдання науково-дослідницької роботи; • визначати об'єкт і предмет дослідження; • аргументувати актуальність роботи, її теоретичне та практичне значення; • визначати методи наукового дослідження; • викладати й оформлювати результати науково-дослідницької роботи згідно з вимогами; • презентувати результати наукового дослідження; • поглиблювати знання і розширювати кругозір з огляду на наукові інтереси; • працювати з науковою літературою; • збирати, опрацьовувати, аналізувати наукові матеріали; • проводити дослідницький пошук і систематизацію матеріалів; • розв'язувати наукові проблеми; • готувати, виголошувати доповіді за обраною темою. 	<p>Постер науково-дослідницької роботи, презентація, наукова стаття, науково-дослідницька робота, підготовлена до участі в II (міському) етапі Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів — членів Малої академії наук України</p>

Назва розділу	Вимоги до досягнень учнів	Форми демонстрації успіхів вихованців
	<p><i>В учнів мають сформуватися компетентності:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>пізнавальна:</i> засвоєння правил функціонування мови для використання в особистій мовленнєвій діяльності; обрання й застосування спеціальних і загальнонаукових методів для здійснення наукового дослідження; розвиток наукового мислення у процесі дослідницької, пошукової роботи; прагнення до навчання впродовж усього життя для поглиблення набутих і отримання нових знань; • <i>практична:</i> здійснення наукового дослідження в галузі мовознавства; визначення перспективних напрямів наукових досліджень у галузі лінгвістики; • <i>творча:</i> застосування творчого підходу до представлення результатів дослідницької роботи за обраною темою; • <i>соціальна:</i> адаптування до нових ситуацій для прийняття рішень. 	

ЛІТЕРАТУРА

1. Авраменко О. М., Блажко М. Б. Українська мова та література : довідник. Завдання в тестовій формі. I частина. Київ, 2011. 552 с.
2. Биковська О. В. Теоретико-методичні основи позашкільної освіти в Україні : монографія. Київ : ІВЦ «Алкон», 2006. 356 с.
3. Гнатюк Л. П., Бас-Кононенко О. В. Українська мова : навч. посіб. Київ : Знання-Прес, 2006. 259 с.
4. Громик Ю. В. Український правопис : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 140 с.
5. Караванський С. Мовні віруси. *Літературна Україна*. 2006. № 16. С. 2.
6. Концепція Нової української школи (оновлена). URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/prezentacziya-konczepcziyi-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli.html> (дата звернення: 21.01.2020).
7. Литовченко О. В. Виховання соціально компетентної особистості у позашкільних навчальних закладах. *Позашкільна освіта: стратегія*,

- інновації, практика* : зб. ст. міжнар. наук.-практ. конф. Суми : ВТД «Рудень С. І.», 2009. С. 26–33.
8. Мартиненко С. М., Хорунжа Л. Л. Загальна педагогіка : навч. посіб. Київ : МАУП, 2002.
  9. Наконечна Л. Б. Сучасна українська мова. Фонетика. Орфоєпія. Морфонологія. Графіка. Орфографія. Івано-Франківськ : НАІР, 2014. 383 с.
  10. Пономарів О. Культура слова. Мовностилістичні поради. Київ : Либідь, 2001. 240 с.
  11. Січкар С. І., Ющенко Л. О. Компетентнісний підхід у вивченні української мови і літератури. *Педагогічний вісник*. 2017. № 3. С. 53–56.
  12. Словник іншомовних слів / уклад.: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ : Наукова думка, 2000. 662 с.
  13. Стеченко Д. М., Чмир О. С. Методологія наукових досліджень. Київ : Знання, 2005. 309 с.
  14. Тихенко Л. В. Робота з інтелектуально обдарованими дітьми та учнівською молоддю. *Наукова еліта у розвитку держав* : зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Україна, Київ, 15–16 червня 2016 р.) / упоряд. : О. В. Биковська, О. В. Лісовий, С. О. Лихота; М-во освіти і науки України; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова; Ін-т екології економіки і права; Нац. центр «Мала академія наук України». Вип. 2. Київ, 2016. 288 с.
  15. Ткаченко О. Якщо держава не хоче жити... (Про сучасну мовну ситуацію в Україні). *Урок української*. 2001. № 2. С. 2–3.
  16. Українська мова : енциклопедія. Київ : Українська енциклопедія, 2000. 750 с.
  17. Українська мова. Практикум / О. М. Пазяк, О. А. Сербенська, М. І. Фурдуй, Л. Ю. Шевченко. Київ : Либідь, 2001. 383 с.
  18. Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциду : документи і матеріали / упоряд.: Л. Масенко, В. Кубайчук, О. Демська-Кульчицька. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2005. 399 с.
  19. Фаріон І. Я на сторожі коло їх поставлю слово... *Літературна Україна*. 2014. № 3–4. С. 2–8.
  20. Формування у вихованців позашкільних закладів базових компетентностей : монографія / В. В. Вербицький, Л. М. Бондар, А. Е. Бойко, А. В. Корнієнко, Т. М. Крекотіна, О. В. Литовченко, О. П. Липецький, О. І. Любч, В. Л. Маринич, В. В. Мачуський, Н. В. Перепелиця, О. В. Просіна, Г. П. Пустовіт, Н. Ю. Сидоренко, Л. В. Тихенко ; за ред. В. В. Мачуського. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 330 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Адах Н. А. Авторські лексичні новотвори Василя Барки (семантико-дериваційний та лексикографічний аспекти) / за ред. Г. М. Вокальчук. Рівне : Видавництво Олега Зеня, 2007. 136 с.
2. Ареф'єва Н. Г. Діалектна фразеографія в контексті лінгвістичних досліджень: історія і сучасність. *Записки з українського мовознавства*. 2022. № 29. URL: <http://zum.onu.edu.ua/article/view/262341> (дата звернення: 21.02.2023).
3. Великий орфографічний словник сучасної української мови / уклад.: Ю. С. Мереженко. Донецьк : БАО, 2008. 1184 с.
4. Гнаткевич Ю. В. Унікаймо русизмів в українській мові! Київ : Вид. центр «Просвіта», 2000. 56 с.
5. Забіяка В. А. Фразеологічний словник. Київ : АСК, 2005. 112 с.
6. Збірка українських приказок та прислів'їв : репринтне відтворення вид. 1929 р. / уклад.: А. Багмет, М. Дашченко, К. Андрущенко. Київ : Техніка, 2002. 224 с.
7. Калашник В. С., Колоїз Ж. В. Словник фразеологічних антонімів української мови. Київ : Довіра, 2001. 284 с.
8. Капелюшний А. О. Стилїстика й редагування : практичний словник-довідник журналіста. Львів : ПАІС, 2002. 576 с.
9. Коваль А. П. Спочатку було слово. Крилаті вислови біблійного походження в українській мові. Київ : Либідь, 2001. 312 с.
10. Корніяка О. Мистецтво гречності. Чи вміємо ми себе поводити? Київ, 1995. 96 с.
11. Мазурик Д. Нове в українській лексиці : словник-довідник. Львів : Світ, 2002. 231 с.
12. Меш Г. Ш. 10 уроків ораторської майстерності тим, хто вчиться виступати публічно. Київ, 1993. 46 с.
13. Нелюба А. Лексико-словотвірні інновації (1983–2003) : словник. Харків, 2004. 136 с.
14. Огієнко І. Історичний словник української граматичної термінології. *Записки Українського Наукового Товариства у Києві*. Київ, 1908. Кн. 1. С. 94–129.
15. Полюга Л. М. Словник українських морфем. Вид. 3-тє, допов. і випр. Київ : Довіра, 2009. 554 с.
16. Селіванова О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К., 2006. 716 с.
17. Селігей П. О. Історія українського мовознавства ХХ — початку ХХІ століть. *Історія української культури* : у 5 т. Т. 5 : Українська культура ХХ — початку ХХІ століть. Кн. 3 : Культура і розвиток науки і технологій в Україні. Київ : Наукова думка, 2012. С. 188–230.

18. Селігей П. О. Українське академічне мовознавство за дев'яносто років (1918–2008). *Мовознавство*. 2008. № 4/5. С. 3–17.
19. Сербенська О. А. Культура усного мовлення. Практикум : навч. посіб. Київ, 2004. 214 с.
20. Словник прізвищ : практичний словозмінно-орфографічний (на матеріалі Чернівеччини). Чернівці : Букрек, 2002. 424 с.
21. Словник староукраїнської мови XIV–XV ст. / ред. кол.: Д. Г. Гринчишин, Л. Л. Гумецька (голова), І. М. Керницький. Т. 1. Київ : Наукова думка, 1977. 632 с.
22. Словник староукраїнської мови XIV–XV ст. / ред. кол.: Д. Г. Гринчишин, Л. Л. Гумецька (голова), І. М. Керницький. Т. 2. Київ : Наукова думка, 1978. 592 с.
23. Словник фразеологізмів української мови / уклад.: В. М. Білоноженко та ін. Київ : Наукова думка, 2003. 1104 с.
24. Словник-довідник з культури української мови / Д. Г. Гринчишин та ін. 3-тє вид., випр. Київ : Знання, 2006. 368 с.
25. Ставицька Л. Короткий словник жаргонної лексики української мови. Київ : Критика, 2003. 336 с.
26. Струганець Л. В. Культура мови : словник термінів. Тернопіль : Навчальна книга «Богдан», 2000. 88 с.
27. Сучасний фразеологічний словник української мови. Харків : Торсінг Плюс, 2009. 640 с.
28. Тлумачний словник сучасної української мови. Загальноживана лексика / уклад.: Л. Г. Боярова, Г. А. Губарева, О. О. Дудка та ін.; за заг. ред. проф. В. С. Калашника. Харків : ФОП Співак Т. К., 2009. 960 с.
29. Тлумачний словник сучасної української мови. Фахова лексика / уклад.: Л. Г. Боярова, Г. А. Губарева, О. О. Дудка та ін.; за заг. ред. проф. В. С. Калашника. Харків : ФОП Співак Т. К., 2009. 464 с.
30. Тлумачний словник української мови / за ред. д-ра філолог. наук, проф. В. С. Калашника. 2-ге вид., випр. і допов. Харків : Прапор, 2005. 992 с.
31. Український правопис. Київ : Наукова думка, 2019. 392 с.
32. Фразеологія перекладів Миколи Лукаша : словник-довідник / уклад.: О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. Київ : Довіра, 2003. 735 с.
33. Читай і знай! Довідник-практикум з граматики та стилістики сучасної української мови / Н. Я. Дзюбишина-Мельник, О. Я. Лаврінець, К. С. Симонова, Л. Ф. Ціпцюра. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 198 с.

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

1. Нормативно-правова база України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
3. Наукова бібліотека Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. URL: <https://library.khntusg.com.ua/>
4. Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка. URL: <http://korolenko.kharkov.com/>

Г. В. Шамрай, Т. М. Кречотіна

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «ПОЛЬСЬКА МОВА»

ПОЧАТКОВИЙ, ОСНОВНИЙ І ВИЩИЙ РІВНІ

«Схвалено для використання в освітньому процесі»

*Рішення експертної комісії з позашкільної освіти від 29.03.2023
(протокол № 1)*

*Зареєстровано у Каталозі надання грифів навчальній літературі
та навчальним програмам за № 8.0014-2023*

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Серед пріоритетних завдань позашкільної освіти – створення умов для розвитку й реалізації творчого й інтелектуального потенціалу вихованців, формування їх життєвої позиції в процесі активної освітньої діяльності в гуртку закладу позашкільної освіти. Для підвищення її рівня необхідним є використання сучасних підходів, форм і методів роботи, зорієнтованих на цілеспрямований розвиток у вихованців готовності використовувати засвоєні знання та способи діяльності для виконання пізнавальних, творчих, пошукових, дослідницьких і комунікативних завдань.

Зазначене зумовлює необхідність розроблення навчальної програми «Польська мова», зміст якої спрямовано на активізацію пізнавальної, творчої, комунікативної, дослідницької діяльності вихованців у мовознавчому гуртку дослідницько-експериментального напрямку.

Навчальна програма побудована лінійним способом, що передбачає систематичне і послідовне вивчення матеріалу з поступовим ускладненням та на основі проєктного навчання – застосування дослідницьких підходів до розв'язання освітніх, пошукових, дослідницьких завдань.

Новизна програми полягає у створенні оптимальної для віку вихованців моделі освітньої діяльності за дослідницько-експериментальним напрямом.

Практичне значення – в орієнтації вихованців на вивчення польської мови та розвиток навичок проєктної діяльності, спрямованої на формування дослідницьких умінь і навичок, творчих підходів до розв'язання завдань дослідницьких проєктів.

Мета програми: формування у вихованців ключових компетентностей (пізнавальної, практичної, творчої, соціальної) у процесі освітньої діяльності в мовознавчому гуртку.

Мета реалізується через головний методологічний принцип — комунікативність у навчанні.

Основні **завдання** полягають у формуванні у вихованців таких компетентностей:

- *пізнавальної*: поглиблювати знання про специфічні форми й функції граматичних явищ польської мови для використання їх у різних ситуаціях усного та писемного мовлення; формувати цілісне уявлення про лексичну та граматичну системи польської мови; розширювати загальну мовну обізнаність і світогляд; сприяти усвідомленню важливості вивчення іноземних мов; формувати систему ціннісних орієнтацій, що забезпечують стійку мотивацію до дослідницької діяльності;
- *практичної*: розвивати мовленнєві навички в комунікативних цілях; активізувати навички вирішувати проблеми проєктної діяльності; сприяти пізнанню рідної мови в зіставленні з іноземною (польською);
- *творчої*: розширювати досвід творчої діяльності; формувати прагнення до творчої самореалізації, успіху й самовдосконалення; набувати навичок самостійного пошуку засобів розв'язання завдань і творчого застосування знань для отримання результатів проєктної діяльності;
- *соціальної*: розвивати потребу у вивченні мови як засобу спілкування, пізнання, самореалізації й соціалізації; набувати вмінь ухвалювати спільні рішення, нести відповідальність за них, інтерпретувати результати своєї діяльності; формувати відповідальність, взаємодопомогу, навички соціального партнерства для досягнення мети та реалізації завдань дослідницьких проєктів.

Для досягнення кращого результату у вивченні польської мови поєднуються такі види мовленнєвої діяльності: говоріння, читання, письмо, аудіювання.

Навчальна програма передбачає три роки навчання:

1-й рік — початковий рівень — 144 год на рік, 4 год на тиждень;

2-й рік — основний рівень — 216 год на рік, 6 год на тиждень;

3-й рік — вищий рівень — 216 год на рік, 6 год на тиждень.

Програма розрахована на дітей середнього і старшого шкільного віку.

На першому році навчання важливим завданням є заохочення до вивчення польської мови як засобу міжкультурного спілкування. Здійснюється формування вміння спілкуватися в усній формі в межах програми. Підвищенню інтересу до занять, розвитку альтернативного й аналітичного мислення сприяє застосування методу проєктів. Для ефективного засвоєння навчального матеріалу пріоритетним є використання сучасних технічних засобів у поєднанні з традиційними методами навчання іноземної мови.

На другому році навчання починається більш докладне вивчення польської мови, а також систематизація граматичного та лексичного матеріалу для кращого засвоєння навичок спілкування в усній і писемній формах. Розмовні теми охоплюють різноманітні галузі знань. Вихованці набувають уміння читати літературні твори, розуміти радіо- і телепередачі, сприймати тексти пісень на слух тощо. Проектна робота активізує діяльність вихованців, має для них особистісно значущу мету, сформульовану як дослідницька проблема.

Зміст освітньої діяльності ґрунтується на принципі порівняльного вивчення мови. Особлива увага приділяється питанням, у яких польська мова суттєво відрізняється від української. Зокрема, це стосується міжмовних омонімів або «фальшивих друзів перекладача», коли схоже, на перший погляд, слово має зовсім інше, а часом і протилежне значення.

Третій рік навчання орієнтований на закріплення граматичного матеріалу для формування мовної компетенції вихованців, усвідомлення особливостей використання лексичних засобів, що є більш характерними для польської мови, ніж для української. Передбачається формування у вихованців комунікативної компетенції – уміння будувати речення, текст логічно, послідовно і правильно.

У процесі навчання польської мови звертається особлива увага на спільні правила, що функціонують в українській і польській мовах. Порівняння польської з українською мовою допоможе зрозуміти мовну взаємозалежність, збагатить словниковий запас.

Програма відповідає основним лініям змісту навчання: мовній, мовленнєвій, соціокультурній, що розглядаються у взаємозв'язку. Реалізації завдань програми сприяє правильний вибір матеріалів – текстів, поезій, завдань, що містять відомості про традиції та звичаї, історичні події, свята, визначних діячів країни.

Теми для спілкування відображають такі поняття, як сім'я, дім, мова, дружба, природа, державність. Вони є актуальні та пов'язані з життєвим досвідом вихованців, реальними обставинами життя. Звертається увага на те, що вихованці мають успішно засвоїти особливості монологічного й діалогічного мовлення, різні його жанри й стилі.

Зміст програми забезпечує реалізацію міжпредметних зв'язків для ґрунтовного розуміння мовних явищ, розширення світогляду вихованців, формування умінь застосовувати набуті знання; сприяє отриманню загальнонавчальних (застосування набутих знань, правильна організація навчального часу, послідовність навчання, об'єктивне оцінювання власних досягнень і досягнень інших, уміння знаходити необхідну інформацію, доходити висновків і робити узагальнення, усувати власні недоліки,

удосконалювати навички у сфері говоріння, письма, читання) і стратегічних (можливість успішно виконати поставлені завдання) умінь.

Усі змістові лінії вивчення мови (мовна, мовленнєва, соціокультурна) формують комунікативну компетентність і сприяють моральному, духовному, інтелектуальному розвитку вихованців.

Результат роботи над проектами вихованці представляють у формі комп'ютерних мультимедійних презентацій — мультимедійних проєктів, використовуючи програму з пакета «Microsoft Office» — «Power Point» або «Canva», що дає змогу одночасно використовувати різні способи подання інформації. Під час навчання передбачається використання технічних засобів (комп'ютер, мультимедійний проєктор), програмного забезпечення для інтерактивних конференцій («Zoom», «Google Meet» та ін.) за необхідності проведення занять у дистанційному режимі.

Основними формами та методами навчання є заняття, індивідуальна і самостійна робота, бесіди, граматичні ігри тощо.

Для кращого засвоєння навчального матеріалу використовуються засоби візуалізації та дидактичне оснащення: аудіозаписи, відеофільми, малюнки, схеми та відеопрезентації.

Для оцінювання результатів освітньої діяльності вихованців передбачено такі форми контролю: виконання вправ, тестування, вікторини, розв'язування творчих завдань, розроблення й реалізація проєктів. Використовуються сучасні інтерактивні ресурси для контролю знань («Kahoot», «Mentimeter», «Quizizz», «Quizwhizzer»).

Початковий рівень, перший рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	1	1	2
2.	Основи знань польської мови	7	15	22
3.	Культура поведінки й форми мовленнєвого етикету	4	8	12
4.	Моя родина. Дерево родоводу	5	7	12
5.	Погода і природа. Календар. Пори року	4	10	14
6.	Мій дім	5	9	14
7.	У школі	5	11	16
8.	Покупки. Їжа. Смаки. Кольори	4	8	12

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
9.	Пізнаємо Польщу. Державні символи України та Польщі	6	10	16
10.	Проектна діяльність	5	17	22
11.	Підсумок	—	2	2
Разом		46	98	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (2 год)

Теоретична частина. Мета і завдання гуртка. План роботи гуртка. Академічна доброчесність. Принципи й цінності академічної доброчесності.

Загальні відомості про польську мову, актуальність її вивчення в умовах сучасного розвитку України.

Практична частина. Інтерактивні ігри для визначення рівня володіння польською мовою «Знайди пару», «Четвертий зайвий», «Упізнай».

Створення колажу «Учитися доброчесно — сучасно».

2. Основи знань польської мови (22 год)

Теоретична частина. Особливості польської мови.

Літери. Голосні та приголосні звуки. Носові голосні. Вимова звуків у словах, подібних у вимові до українських, їх графічне відтворення.

Вимова не схожих на українські звуків, їх правильне написання.

Вимова звуків, що позначаються двома графічними відображеннями (chrząszcz, rzecz, chaber), їх правильне написання.

Вимова м'яких літер. Способи передавання м'якості в польській мові (niebo, zima, ktoś, śma, liść, lalka). Основні правила наголосу.

Практична частина. Робота з аудіо- та відеоматеріалами для розучування вимови специфічних звуків і літер польської мови. Вправи, тестові завдання, ігри.

3. Культура поведінки й форми мовленнєвого етикету (12 год)

Теоретична частина. Культура спілкування, основні вимоги до мовлення, правила спілкування.

Загальні вислови мовленнєвого етикету під час зустрічі, знайомства, прощання. Мовленнєвий етикет під час звертання до адресата в порівнянні з українською (Przepraszam... Czy mógłby pan...).

Використання слів Pan, Pani, Państwo, Panie, Panowie та займенника Wy. Специфічні форми звертання (Proszę pana, pani...).

Застосування форми Pan (Pani) + ім'я у звертаннях до співрозмовника. Застосування речень, що містять прохання, поради, рекомендації — конструкції «Proszę podać», «Proszę przeczytać».

Практична частина. Перегляд відеоматеріалів, виконання завдань, вправ, складання діалогів.

Пошук носіїв польської мови серед учнівської молоді Польщі в мережі Інтернет, спілкування з носіями мови.

4. Моя родина. Дерево родоводу (12 год)

Теоретична частина. Назви членів родини. Вислови й конструкції до теми «Моя родина».

Сполучення rz, ż, ch і h, ó і u, українські аналоги слів. Дієслово *mieć* (мати) у побудові речень польською мовою.

Практична частина. Читання, переказ текстів про родину. Виконання вправ на складання простих речень для представлення членів своєї родини. Виконання лексичних вправ. Читання, переказ текстів про родину.

Проєкт «Моя родина» («Moja rodzina»). Презентація, обговорення проєкту.

5. Погода і природа. Календар. Пори року (14 год)

Теоретична частина. Назви природних явищ, пір року і місяців. Значення присудка для побудови речення.

Рік. Пори року. Частина доби. Час. Офіційні / неофіційні форми називання часу.

Форми дієслова *być* (бути).

Практична частина. Виконання граматичних, лексичних вправ і тестових завдань. Читання, обговорення текстів.

Вживання дієслова *być* (бути) у побудові безособових речень, висловлюваннях про погодні явища (Dzisiaj jest słoneczna pogoda), пори року.

Робота зі щоденником спостережень за природою.

6. Мій дім (14 год)

Теоретична частина. Назви будинків, кімнат, меблів. Опис дому, кімнати. Написання слів з eu, au.

Частина мови.

Іменник. Рід іменника. Відмінювання іменників середнього роду *niebo, zdanie, muzeum*.

Число іменника.

Практична частина. Виконання граматичних і лексичних вправ (використання відмінкових і числових форм іменника в польській мові).

Розроблення і захист проєкту «Моє помешкання» («*Moje mieszkanie*»).

7. У школі (16 год)

Теоретична частина. Повсякденне життя учня. Школа. Шкільне приладдя.

Жіночий рід іменників.

Написання та вимова слів з *ę, ą, ǫ* уживання у знахідному й орудному відмінках.

Практична частина. Вправи на прослуховування, імітування вимови носових літер у різних позиціях у слові.

Виконання граматичних вправ. Складання діалогів, монологів за темою.

Проєкт «Моя школа» («*Moja szkoła*»): представлення й обговорення проєкту.

8. Покупки. Їжа. Смаки. Кольори (12 год)

Теоретична частина. Лексика, пов'язана з харчуванням. Фрукти й овочі. Смаки та кольори.

Форми дієслів III дієвідміни із закінченням *-am; -asz* (*uwielbiam* — обожнюю), *-em; -esz* (*jem* — їм).

Практична частина. Виконання лексико-граматичних вправ. Читання, обговорення текстів. Складання коротких діалогів, висловлювань «*Zabarwienie. Mój ulubiony kolor*».

Робота над проєктами «Здорове і шкідливе харчування» («*Zdrowe i niezdrowe jedzenie*»), «Кулінарна мапа Польщі» («*Kulinarna mapa Polski*»).

9. Пізнаємо Польщу. Державні символи України та Польщі (16 год)

Теоретична частина. Державна символіка Польщі. Державні символи України.

Гімн Польщі.

Міста Польщі. Столиця Польщі — Варшава. Культура польського народу.

Минулий час дієслів у польській мові (*zginęła, wzięła*).

Практична частина. Виконання граматичних вправ, лексичних завдань.

Прослуховування, детальний аналіз, вивчення гімну Польщі.

Перегляд, обговорення матеріалів про надбання культури.

Робота над проєктами «Варшава — столиця Польщі», «Великі міста Польщі», «Державні символи Польщі та України» («Warszawa jest stolicą Polski», «Wielkie miasta Polski», «Symbole państwowe Polski i Ukrainy»).

Створення лепбука «Пізнай Польщу» («Poznaj Polskę»).

10. Проєктна діяльність (22 год)

Теоретична частина. Проєктування. Проєкти, їх види. Структура проєкту. Етапи роботи над проєктом. Презентація результатів роботи над проєктом.

Практична частина. Робота над короткотривалими індивідуальними й колективними ігровими, інформаційними (ознайомлювальними), практично орієнтованими (прикладними) проєктами (проєкт-спостереження; проєкт-розповідь за наданою, самостійно обраною темою; екскурсійний проєкт — віртуальна подорож, проєкти-презентації тощо).

11. Підсумок (2 год)

Практична частина. Презентація, обговорення індивідуальних проєктів «Мої успіхи» («Moje sukcesy»).

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- значення вивчених лексичних одиниць (слів, словосполучень);
- ознаки вивчених фонетичних явищ (вимова м'яких звуків, двознаків, носових голосних, фіксований наголос);
- ознаки вивчених орфографічних явищ (правопис сполучень із rz, ż, ch і h, ó, u з посиланням на українські аналоги слів);
- ознаки вивчених граматичних явищ (дієслівних форм — кон'югацій — теперішнього часу);
- основні норми мовного етикету (репліки-кліше, специфічні форми звертання), прийняті в Польщі;
- особливості способу життя, побуту, культури країни, схожість і відмінності у традиціях України й Польщі;
- значення понять «проєктування», «проєкт»;
- структуру, етапи роботи над проєктом.

Вихованці мають уміти:*говоріння:*

- правильно вимовляти звуки польської мови;
- розпізнавати нескладні лексичні одиниці;
- використовувати вивчені граматичні структури;
- розповідати про себе, свою родину, свої інтереси, місце проживання, Україну і Польщу;
- обмінюватися запитаннями, повідомленнями (у межах вивчених тем);
- розуміти основний зміст текстів, виділяти для себе значущу інформацію;
- робити стислі описи;

читання:

- орієнтуватися в тексті, прогнозувати його зміст за заголовком;
- читати тексти різних жанрів з розумінням основного змісту (визначати тему, виділяти основну думку; виокремлювати головні факти, опускаючи другорядні; знаходити логічну послідовність основних фактів тексту);
- використовувати різні прийоми смислового перероблення тексту (мовну здогадку, аналіз, вибірковий переклад);

письмо:

- розпитувати адресата про його життя і справи;
- повідомляти інформацію про себе;
- висловлювати подяку, прохання відповідно до прийнятого в Польщі мовного етикету;
- створювати короткотривалі індивідуальні й колективні проєкти різних видів за наданою, самостійно обраною темою.

У вихованців мають сформуватися компетентності:

- *пізнавальна*: використання знань про форми й функції граматичних явищ польської мови в усному та писемному мовленні;
- *практична*: володіння навичками складання стислого повідомлення, опису, розповіді, характеристики, спілкування польською мовою в межах вивчених тем;
- *творча*: застосування знань для творчого розв'язання проєктних завдань;
- *соціальна*: дотримання правил відповідальної поведінки під час спілкування.

Основний рівень, другий рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	1	2	3
Розділ 1. Фонетична і граматична системи польської мови	11	25	36
1.1. Фонетика і фонологія	4	8	12
1.2. Граматична система	7	17	24
Розділ 2. Моя родина та друзі	9	18	27
2.1. Риси характеру і зовнішність	4	8	12
2.2. Вираження симпатії й антипатії	5	10	15
Розділ 3. Пізнаємо Польщу	11	25	36
3.1. Географічне положення та історія Польщі	4	11	15
3.2. Свята і традиції Польщі	4	8	12
3.3. Польська кухня	3	6	9
Розділ 4. Календар	7	14	21
4.1. Прогноз погоди	3	6	9
4.2. День народження	4	8	12
Розділ 5. Покупки	7	17	24
5.1. Одяг і стиль	3	6	9
5.2. У магазині. Монети й банкноти	4	11	15
Розділ 6. Дослідницькі та творчі проекти	21	45	66
6.1. Дослідницькі та творчі проекти	15	33	48
6.2. Відеоклуб як творчий проект	6	12	18
Підсумок	—	3	3
Разом	67	149	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Теоретична частина. План роботи гуртка.

Принципи й цінності академічної доброчесності.

Мова як важливий засіб спілкування і пізнання довкілля.

Польська мова — державна мова Польщі. Місце польської мови серед інших слов'янських мов.

Практична частина. Виконання творчих завдань, аналіз результатів.

Розділ 1. Фонетична і граматична системи польської мови (36 год)

1.1. Фонетика і фонологія (12 год)

Теоретична частина. Фонетика і фонологія. Фонетичні та фонологічні особливості польської мови.

Голосні й приголосні звуки польської мови в порівнянні з українською.

Принципи чергування голосних і приголосних у польській мові. Асиміляція приголосних.

Класифікація голосних і приголосних звуків, пов'язані з цим орфографічні правила.

Засоби логіко-емоційної виразності.

Практична частина. Вправи на розпізнавання на слух звуків польської мови в потоці мовлення. Вправи на вимову лексичних одиниць і фраз, мелодики і тембр мовлення

Виконання умовно-комунікативних фонетичних вправ. Фонетичні ігри.

Читання, опрацювання скоромовок і віршів із фонетичними особливостями, текстів із дотриманням пауз (синтаксичних, логічних, фізіологічних тощо), змістового й емоційного наголошення слів, видозміною темпу читання. Робота з аудіо- та відеоматеріалами.

Проєкт «Фонетичний склад польської та української мов» («Kompozycja fonetyczna języka polskiego i ukraińskiego»).

1.2. Граматична система (24 год)

Теоретична частина. Польська мова як синтетична і флективна мова. Граматичні одиниці, граматичні форми та граматичні категорії.

Спільні граматичні категорії польської та української мов (відмінки, парадигми відмінювання, роди, числа, часи, способи, стани й види дієслів тощо). Відмінні риси в межах таких категорій.

Роль дієслова-присудка в реченні.

Практична частина. Виконання граматичних вправ із заданих тем.

Виконання тестових завдань на використання дієслівних конструкцій і відмінкових форм для вдосконалення граматичної будови мовлення.

Ігри для засвоєння граматичних категорій роду, числа, відмінка іменників і прикметників; виду, часу і способу дієслова.

Проект «Граматичні категорії в польській та українській мовах» («Kategorie gramatyczne języka polskiego i ukraińskiego»).

Розділ 2. Моя родина та друзі (27 год)

2.1. Риси характеру і зовнішність (12 год)

Теоретична частина. Зовнішність, риси характеру, сфери діяльності. Дозвілля із сім'єю та друзями. Сімейні традиції й свята.

Практична частина. Робота з лексикою. Детальний опис зовнішності, рис характеру та сфери діяльності членів родини.

Побудова діалогів / монологів із використанням вивчених слів. Створення лепбуків «Моя мама (сестра, брат, тато, подруга, друг, я)» («Moja mama (siostra, brat, ojciec, przyjaciółka, przyjaciel, ja)»).

2.2. Вираження симпатії й антипатії (15 год)

Теоретична частина. Прикметники. Відмінювання прикметників. Синоніми й антоніми.

Лексика для вираження симпатії й антипатії.

Комунікація. Особливості комунікації з носіями іншої мови.

Контакти в соціальних мережах.

Практична частина. Виконання граматичних вправ, тестів, комунікативних завдань.

Читання, обговорення тестів з описом зовнішності й характеру. Складання діалогів.

Проект «Моя сторінка в соціальних мережах» («Moja strona w sieciach społecznościowych»).

Розділ 3. Пізнаємо Польщу (36 год)

3.1. Географічне положення та історія Польщі (15 год)

Теоретична частина. Польща, її географічне положення. З історії країни. Міста і містечка країни, їх особливості.

Назви країн і національностей. Написання великої літери в географічних назвах.

Слова іншомовного походження зі специфічним написанням.

Практична частина. Перегляд відео. Складання опису міста.

Робота з географічними довідниками. Робота з інтерактивною мапою Польщі. Настільна гра «Вікторина про Польщу» («Quizo Polsce»).

Проект «Краків – перлина польської культури» («Kraków to perła polskiej kultury»).

3.2. Свята і традиції Польщі (12 год)

Теоретична частина. Релігійні, державні, сімейні свята. Улюблені свята польських дітей.

Практична частина. Читання текстів, перегляд відеоматеріалів про свята, їх обговорення. Усні й письмові повідомлення про свята.

Проект — мультимедійна презентація «Традиції Різдва та Великодня в Польщі й Україні» («Tradycje bożonarodzeniowe i wielkanocne w Polsce i Ukrainie»).

3.3. Польська кухня (9 год)

Теоретична частина. Страви, кулінарні рецепти.

Національні страви польської кухні, їх порівняння з традиційною українською кухнею.

Журек, бігос, голубці.

Практична частина. Лексичні вправи, ігри на активне вживання слів за темою «Dania polskie». Обговорення страв польської кухні.

Перегляд відеоматеріалів «Увага! Бабуся готує», «Я люблю готувати» («Uwaga! Babcia Gotuje», «Uwielbiam gotować»).

Створення коротких відео «Покроковий рецепт моєї улюбленої польської страви» («Przepis krok po kroku na moje ulubione polskie danie»).

Розділ 4. Календар (21 год)

4.1. Прогноз погоди (9 год)

Теоретична частина. Погодні явища і кліматичні умови. Прогноз погоди.

Прислівник. Безособові речення.

Практична частина. Опис різноманітних погодних явищ і кліматичних умов. Ситуаційне складання прогнозу погоди на поточний день.

Розроблення, захист проєкту «Моя улюблена пора року» («Mój ulubiony sezon») із використанням технічних засобів і широким лексичним наповненням.

4.2. День народження (12 год)

Теоретична частина. Вітальні листівки. Тексти вітальних листівок. Віршовані вітання, пісні. Подарунки.

Майбутній час дієслів. Проста і складена форми дієслів майбутнього часу. Біографія.

Практична частина. Виконання вправ, тестових завдань. Написання прозових і віршованих вітань. Оформлення вітальних листівок.

Створення лепбука, мультимедійної презентації «Автобіографія» («Autobiografia»).

Розділ 5. Покупки (24 год)

5.1. Одяг і стиль (9 год)

Теоретична частина. Одяг і стиль. Слова, вислови до теми. Активні й пасивні дієприкметники (rozciągający, ubrany).

Практична частина. Лексичні ігри на активне вживання слів-означень, антонімів, створення синонімічного ряду тощо.

Складання діалогів із лексикую за темою «Ubrania i styl».

Пошук інформації у відеоблогах про моду «Що є в моді» («Co jest w modzie»). Обговорення нових течій в індустрії моди.

5.2. У магазині. Монети й банкноти (15 год)

Теоретична частина. У магазині. Монети й банкноти Польщі.

Міжмовні омоніми (sklep).

Практична частина. Читання текстів, написання плану повідомлення про прочитане. Складання діалогів про покупки.

Ігри, вправи на активізацію зв'язного мовлення за темою «Магазин» («Sklep»).

Гра «Монополія» («Monopol»).

Розділ 6. Дослідницькі та творчі проєкти (66 год)

6.1. Дослідницькі та творчі проєкти (48 год)

Теоретична частина. Проєкти дослідницькі та творчі, їх типи. Мета, завдання, структура, особливості дослідницьких і творчих проєктів.

Етапи роботи.

Висвітлення результатів.

Практична частина. Робота над короткотривалими індивідуальними й колективними творчими (колаж, фотопроект, буклет, рекламний ролик, скрайбінг, розроблення карти визначних місць країни / міста, свято, гра, портфоліо досягнень тощо) і дослідницькими проєктами. Презентація результатів, їх обговорення.

6.2. Відеоклуб як творчий проєкт (18 год)

Теоретична частина. Відеоклуб як творчий проєкт.

Фільми, мультфільми, пізнавальні й освітні телепрограми, їх мета, особливості.

Практична частина. Перегляд телепрограм, фільмів польською мовою, їх обговорення. Аналіз лексичних особливостей фрагментів. Написання повідомлень, есе про перегляд фільмів, їх обговорення. Створення презентацій, відеоматеріалів, їх представлення й обговорення.

Підсумок (3 год)

Практична частина. Обговорення результатів діяльності за рік. Виконання творчих завдань.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- значення лексичних одиниць, пов'язаних із тематикою другого року навчання і ситуаціями спілкування;
- значення вивчених граматичних явищ у розширеному обсязі (активні й пасивні дієприкметники, ступені порівняння прикметників, специфічне написання слів іншомовного походження);
- особливості структури різних типів речень;
- основні відомості про Польщу;
- структуру дослідницьких і творчих проєктів.

Вихованці мають уміти:

читання й аудіювання:

- визначати, розуміти і розпізнавати лексико-граматичні конструкції відповідно до тем;
- сприймати основну ідею аудіо- та відеозапису;
- розуміти зміст віршів, пісень, декламувати вірші польською мовою;
- здогадуватися про значення незнайомих слів за контекстом;
- розповідати про повсякденне життя та плани на майбутнє;
- розуміти і виконувати рекомендації педагога, прохання вихованців польською мовою;

письмо:

- розрізняти формати різних типів текстів;
- використовувати знання про особливості структури різних типів речень;
- записувати основні думки і факти за означеною проблемою з текстів;
- конспектувати та висловлювати власні думки в письмовій формі;

говоріння:

- висловлювати власну думку аргументовано;
- описувати почуття / емоції;
- використовувати лексичні кліше відповідно до ситуації;
- застосовувати сполучники, дієслова-зв'язки, вигуки тощо;
- починати, продовжувати, завершувати спілкування;

- розповідати про себе, членів своєї родини, описувати їх характер і зовнішність;
- дотримуватися алгоритму роботи над творчими й дослідницькими проектами.

У вихованців мають сформуватися компетентності:

- *пізнавальна*: отримання відомостей з іншомовних джерел інформації (зокрема в інтернеті), необхідних в освітніх і самоосвітніх цілях; сприймання змісту неадаптованих уривків із фільмів;
- *практична*: використання синонімів, антонімів як стилістичних засобів для вираження стосунків, уникнення повторів; утворення та вживання всіх часових форм дієслова; застосування набутих знань і вмінь в освітній діяльності та повсякденному житті;
- *творча*: застосування творчого підходу для створення власних відеоматеріалів, презентацій до вивчених тем із лексикології; розроблення дослідницьких і творчих проектів;
- *соціальна*: використання мови як засобу спілкування, пізнання, самореалізації й соціалізації.

Вищий рівень, третій рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	1	2	3
Розділ 1. Синтаксис, стилістика, фразеологія польської мови	18	45	63
1.1. Синтаксис	6	18	24
1.2. Стилiстика	6	12	18
1.3. Фразеологія	6	15	21
Розділ 2. Джерела інформації	6	18	24
2.1. Засоби масової інформації	3	6	9
2.2. Інтернет	3	12	15
Розділ 3. Пізнаємо Польщу	9	27	36
3.1. Історія та культура Польщі	3	12	15
3.2. Польська література	3	9	12

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
3.3. Сучасні українсько-польські відносини	3	6	9
Розділ 4. Дослідницький проєкт із мовознавства	18	69	87
4.1. Робота над дослідницьким проєктом	12	51	63
4.2. Презентація результатів роботи над дослідницьким проєктом	6	18	24
Підсумок	—	3	3
Разом	52	164	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Теоретична частина. План роботи гуртка.

Академічна доброчесність як постулат життя.

Практична частина. Робота з джерелами в мережі Інтернет. Міні-проєкт — мультимедійна презентація «Польща — європейська країна» («Polska to kraj europejski»).

Написання й обговорення есе «Тому, хто недбало ставиться до правди у дрібницях, не можна довіряти важливі справи». Альберт Ейнштейн».

Розділ 1. Синтаксис, стилістика, фразеологія польської мови (63 год)

1.1. Синтаксис (24 год)

Теоретична частина. Синтаксис. Одиниці синтаксису. Словоформа. Словосполучення. Речення. Класифікація речень. Способи поєднання слів і форм слів у словосполучення і речення. Способи поєднання про-стих і складних речень.

Текст. Способи й засоби зв'язку речень у тексті.

Синтаксичні паралелі в українській і польській мовах.

Практична частина. Вправи на відновлення і побудову речень із розрізаних слів, розгортання і згортання речень за допомогою запитань, об'єднання кількох речень в одне.

Робота з аудіо- та відеоматеріалами.

Робота з текстом: поділ деформованого тексту на окремі речення. Читання й аналіз текстів зі складними синтаксичними конструкціями.

Використання складних синтаксичних конструкцій для формулювання думки, написання повідомлень, есе.

1.2. Стилїстика (18 год)

Теоретична частина. Стилї. Стилїстика. Предмет і завдання стилїстики. Стилїстичні засоби.

Функціональні стилї польської мови. Загальні та специфічні ознаки стилїв польської мови.

Науковий стилї, його особливості. Жанри наукового стилю (наукова стаття, анотація, рецензія, звіт тощо). Форми висловлювання в науковому тексті (цитування, дефініювання, порівняння, скорочення).

Практична частина. Виконання вправ і тестових завдань для визначення стилїстичних особливостей мовних явищ, ознак стилїв, їх аналіз.

Робота з текстами: визначення стилю тексту за лексикою, добирання зразків текстів різних стилїв. Тестові завдання: визначення засобів вираження наукового стилю, аналіз результатів виконання.

Редагування текстів наукового стилю.

Написання й аналіз анотацій до статей наукового змісту.

Робота над мініпроєктом — презентацією «Способи створення різних стилїв у польській мові» («Sposoby tworzenia różnych stylów w języku polskim»), обговорення результатів.

1.3. Фразеологія (21 год)

Теоретична частина. Фразеологія. Фразеологізми, їх класифікація та функції. Джерела походження фразеології. Ознаки фразеологізму, слова і вільного словосполучення.

Польські фразеологічні конструкції. Прислів'я, приказки, крилаті вислови, афоризми, їх ознаки. Інновації-доповнення, фразеологічні модифікації (інновації-скорочення, інновації-додавання, інновації-заміни, контамінації, регуляції), фразеологічні розширення.

Фразеологія в загальнономовних словниках та в інших типах словників. Фразеологічні словники польської мови.

Принципи правильного послуговування фразеологізмами. Роль фразеологізмів у вивченні мови як іноземної. Українсько-польські паралелі у фразеологізмах.

Практична частина. Робота зі словниками. Вправи на визначення фразеологізмів, розподіл їх за походженням, визначення фразеологічних синонімів, пояснення їх значень, порівняння українських і польських фразеологізмів, редагування речень. Ігрові вправи: упізнати фразеологізми

за картинками, складання ребусів. Робота з аудіо- та відеоматеріалами, виконання тестових і творчих завдань, їх аналіз.

Робота з текстами: визначення фразеологізмів, визначення їх ролі, заміна їх на словосполучення. Робота в інтернеті: пошук засобів для покращення виразності висловлюваних думок.

Проект «Подібні польські й українські фразеологізми» («Polskie jedno- stki frazeologiczne są podobne do ukraińskich»).

Розділ 2. Джерела інформації (24 год)

2.1. Засоби масової інформації (9 год)

Теоретична частина. Інформація. Види, джерела інформації.

Сучасні засоби масової інформації, їх класифікація і функції. Медіаграмотність.

Засоби масової інформації в Польщі: газети, журнали, радіостанції, телеканали.

Засоби масової інформації, їх роль у розширенні лексичного запасу, занурення в польськомовне середовище.

Практична частина. Робота з інформацією про популярні ЗМІ в Польщі, обговорення результатів.

Розроблення проєкту-презентації «Najpopularniejsze gazety, czasopiśma, programy radiowe i telewizyjne w Polsce».

Перегляд, обговорення відеокліпів, фільмів, інтерв'ю з відомими людьми.

Розроблення макета постера «Сучасний репортер: здатність казати правду» («Współczesny reporter: umiejętność przedstawiania prawdy»).

2.2. Інтернет (15 год)

Теоретична частина. Інтернет, його можливості й принципи функціонування.

Правила безпечної роботи в мережі. Основні небезпеки в Інтернеті: віруси, хакери, небажаний вміст. Захист інформації. Сленг мережевого спілкування.

Онлайніві ресурси для вивчення польської мови.

Практична частина. Робота в інтернеті: пошук текстової, графічної, аудіо-, відео- та іншої інформації, спілкування у реальному часі.

Відеоконференція «Захист інформації: етика і право» («Ochrona informacji: etyka i prawo»).

Проекти «Інтернет: доброта в смайликах?» («Internet: życzliwość w emotikonach?»), «Інтернет вас зближує чи віддаляє» («Internet was zbliża czy oddala»).

Розділ 3. Пізнаємо Польщу (36 год)

3.1. Історія та культура Польщі (15 год)

Теоретична частина. Відомості про історію Польщі. Пам'ятні історичні дати. Польські історичні пам'ятки та культові споруди.

Визначні особистості Польщі, їх внесок у розвиток країни.

Практична частина. Робота з інформаційними джерелами.

Перегляд, обговорення відеоматеріалів про культуру, історію країни, життя і діяльність визначних людей.

Інтелектуальна гра «Польща. Гра з історією» («Polska. Gra z historią»).

Проєкт «Поляки, яких знає весь світ» («Polacy, których zna cały świat»).

3.2. Польська література (12 год)

Теоретична частина. Літературна спадщина Польщі. Сучасні польські письменники, поети, драматурги.

Відображення особливостей польської культури у фольклорі й літературі.

Творчість польських письменників — лауреатів Нобелівської премії, їх внесок у світову літературу (Г. Сенкевич, В. Реймонт, Ч. Мілош, В. Шимборська, О. Токарчук).

Книги польських прозаїків і поетів для дітей (Ю. Тувім, А. Міцкевич, Ю. Словацький).

Практична частина. Читання неадаптованих уривків художньої літератури, виконання творчих завдань. Обговорення літературних творів видатних польських класиків.

Проєкт «Що я знаю про польських письменників» («Co wiem o polskich pisarzy»).

3.3. Сучасні українсько-польські відносини (9 год)

Теоретична частина. Польща й Україна на міжнародній арені.

З історії українсько-польських відносин.

Спільні та відмінні ознаки в культурі українського і польського народів.

Практична частина. Робота з історичною літературою, інформаційними інтернет-джерелами. Написання стислих повідомлень про результати роботи, їх аналіз.

Проєкт «Українсько-польські відносини: історія і сучасність» («Stosunki ukraińsko-polskie: historia i współczesność»).

Розділ 4. Дослідницький проєкт із мовознавства (87 год)

4.1. Робота над дослідницьким проєктом (63 год)

Теоретична частина. Науково-дослідницька діяльність.

Методи досліджень. Наукові джерела і література. Тези. Етапи роботи над науковим дослідженням.

Напрями наукових досліджень у мовознавстві. Актуальність досліджень польської мови.

Мала академія наук України. Науково-дослідницька діяльність учнів — членів МАНУ. Дослідницький проєкт із мовознавства, його структура. Етапи роботи над дослідницьким проєктом із мовознавства.

Дослідницька робота з мовознавства, вимоги до оформлення і змісту.

Практична частина. Обрання теми дослідження. Огляд наукових праць за обраною темою.

Пошук, опрацювання наукових джерел, систематизація результатів роботи.

Робота над змістом дослідницької роботи.

Формулювання висновків. Оформлення використаної літератури. Редагування тексту.

4.2. Презентація результатів роботи над дослідницьким проєктом (24 год)

Теоретична частина. Постер, вимоги до оформлення. Постерний захист. Виступ на науковій конференції.

Практична частина. Розроблення постера. Упорядкування доповіді до захисту результатів дослідження.

Підсумок (3 год)

Практична частина. Обговорення результатів роботи. Мініпроєкт «Мова — це не лише засіб спілкування» («Język to nie tylko środek komunikacji»).

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- основні синтаксичні одиниці;
- типи синтаксичних зв'язків між словоформами;
- основні критерії класифікації стилів, загальні та специфічні ознаки стилів польської мови;
- науковий стиль, його особливості й жанри;
- ознаки фразеологізмів, джерела їх походження;
- фразеологічні інновації;
- особливості представлення значень фразеологізмів у польських фразеологічних словниках та словниках інших типів;
- джерела інформації;
- сучасні засоби масової інформації;
- можливості й принципи функціонування інтернету;

- основні відомості про історію та культуру Польщі;
- особливості способу життя, побуту, культури Польщі (всесвітньо відомі визначні пам'ятки, видатні люди та їх внесок у світову культуру);
- спільне і відмінне в суспільному житті України та Польщі;
- основи науково-дослідницької діяльності;
- принципи академічної доброчесності;
- вимоги до змісту науково-дослідницького проєкту з мовознавства;
- вимоги до оформлення результатів науково-дослідницького проєкту з мовознавства.

Вихованці мають уміти:

аудіювання:

- сприймати на слух, розуміти основний зміст автентичних суспільно-політичних, публіцистичних (медійних) і прагматичних текстів, що належать до різних типів мовлення (повідомлення, розповідь, діалог);

читання:

- виділяти в тексті основні синтаксичні одиниці;
- ідентифікувати фразеологізми;
- читати й розуміти тексти, уривки з художніх творів, невеликі статті наукового змісту за обраною темою дослідження;

говоріння:

- робити монологічні повідомлення відповідно до тем обговорення;
- вести діалоги проблемного характеру відповідно до програмної тематики та комунікативної функції;
- добирати доцільні фонетичні, лексичні, фразеологічні й граматичні засоби в усному мовленні відповідно до задуму, стилю й експресивно-емоційної спрямованості висловлювання;
- обґрунтовувати власну точку зору;
- аналізувати результати роботи над проєктами;

письмо:

- записувати думки й факти (з аудіо- та відеоматеріалів, статей, текстів), тези усного виступу / письмової доповіді з проблеми, що досліджується;
- підтримувати контакти за допомогою електронної пошти (писати електронні листи особистого характеру) і форумів (аналізувати й обговорювати висловлювання інших);
- вживати складні лексичні та граматичні конструкції;

- редагувати тексти наукового стилю;
- здійснювати пошук інформації в інтернеті, опрацьовувати її творчо;
- застосовувати знання із синтаксису, стилістики, фразеології для розв'язання завдань в освітній діяльності, під час презентації результатів роботи над науково-дослідницьким проектом.

У вихованців мають бути сформовані компетентності:

- *пізнавальна*: володіння цілісним уявленням про лексичну і граматичну систему польської мови, розширення загальної мовної обізнаності й світогляду; розуміння важливості вивчення іноземних мов; формування системи ціннісних орієнтацій, що забезпечують стійку мотивацію до дослідницької діяльності;
- *практична*: використання лексичних, фразеологічних і граматичних засобів в усному та писемному мовленні відповідно до стилю й спрямованості повідомлення; використання інтернету для пошуку джерел інформації, спілкування; здійснення наукового дослідження та представлення результатів дослідницької роботи в галузі мовознавства;
- *творча*: використання творчих підходів до розв'язування завдань дослідницької роботи, висвітлення її результатів;
- *соціальна*: визначення й реалізація мети комунікації відповідно до ситуації, підтримання взаємин; висловлювання своєї думки з проблемних дискусійних питань аргументовано; застосування навичок роботи в групі для розроблення й реалізації проектів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про позашкільну освіту : Закон України від 22.06.2000 р. № 1841-III зі змінами й доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#> (дата звернення: 18.03.2023).
2. Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин : Закон України від 15.05.2003 р. № 802-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/802-15#> (дата звернення: 12.03.2023).
3. Ісаєва Г. Метод проектів — ефективна технологія навчання. *Підручник для директора*. 2005. № 9–10. С. 4–10.
4. Ландар Ю. В. Наукові дослідження учнів Малої академії наук України у галузі лінгвістики / за заг. ред. О. В. Лісового. Київ : ТОВ «Прайм-друк», 2011. 20 с.
5. Литовченко О. В. Підходи до класифікації компетентностей особистості як результату освіти. *Формування базових компетентностей у вихованців позашкільних навчальних закладів* : матеріали міжнар.

- наук.-практ. конф. (25–27 лютого 2013 року, м. Київ) / за ред.: І. Д. Бега, С. Л. Дахнова, С. Г. Мартової, В. В. Мачуського. Київ, 2013. С. 54–56.
6. Литовченко О. В. Розвиток творчої особистості: теоретичні аспекти. *Розвиток творчих здібностей учнівської молоді в навчально-виховній системі МАН України* : зб. матеріалів наук.-практ. конф. 10–11 грудня 2008 року. Київ : ТОВ «Інформаційні системи», 2008. С. 156–165.
  7. Литовченко О. В. Роль позашкільних навчальних закладів у формуванні світогляду та ціннісних орієнтацій учнів. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді* : зб. наук. праць. Вип. 19. Кн. 1. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2015. С. 330–340.
  8. Савченко К. О. Проектна діяльність. *Вища освіта України*. 2013. № 4. С. 79–85.
  9. Стратегія розвитку позашкільної освіти / за ред. проф. О. В. Биковської. Київ : ІВЦ АЛКОН, 2018. 96 с.
  10. Тихенко Л. В. Робота з інтелектуально обдарованими дітьми та учнівською молоддю. *Наукова еліта у розвитку держав* : зб. матеріалів ІV Міжнар. наук.-практ. конф. (Україна, Київ, 15–16 червня 2016 р.) / упоряд.: О. В. Биковська, О. В. Лісовий, С. О. Лихота; М-во освіти і науки України; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Ін-т екології, економіки і права; Нац. центр «Мала академія наук України». Вип. 2. Київ, 2016. 288 с.
  11. *Язык польский jako obcy. Programy nauczania na tle badań współczesnej polszczyzny*. Wyd. 1. Kraków : Nakł. Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1992.
  12. Karolak K., Malinowska M., Rabczuk A., Zackiewicz D. Raz, dwa, trzy i po polsku mówisz ty. Podręcznik do nauki języka polskiego dla dzieci na Ukrainie. Tom I. Lwów, 2015. 256 s.
  13. Lipińska E., Seretny A. ABC metodyki nauczania języka polskiego jako obcego. URL: <https://polski.pro/abc-metodyki-nauczania-jezyka-polskiego-jako-obcego-ewa-lipinska-anna-seretny/> (дата звернення: 11.02.2023).
  14. Madelska L. Podręcznik do nauki języka polskiego dla cudzoziemców. Kraków, 2012. 456 s.
  15. Malczewski G. Polska Szkoła. Część I: podręcznik do nauki języka polskiego z uproszczoną gramatyką dla Słowian. Lwów – Wrocław : Wydawnictwo nieznan, 2009. 194 s.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Кононенко В. Г., Кононенко І. В. Контрастивна граматики української і польської мов. Київ : Вища школа, 2006. 391 с.
2. Кравчук А. Польська граматики в таблицях. Київ : Фірма «Інкос», 2019. 76 с.
3. Кравчук А. М. Польська мова. Граматики з вправами : підручник для вищ. навч. закл. Київ : Фірма «Інкос», 2015. 454 с.
4. Кравчук А. Читаємо польською, або Практична фонетика польської мови : посіб. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2005. 90 с.
5. Левченко О. Фразеологічна символіка: лінгвокультурологічний аспект. Львів, 2005.
6. Русіна О. В. 100 тем. Польська мова. Харків : АССА, 2019. 160 с.
7. Тепляков І. М. Фразеологічна семантика (на матеріалі деяких слов'янських мов). *Проблеми слов'янознавства*. 2005. № 55. С. 156–163.
8. Chlebda W. Skrzydlate słowa w rodzinie pojęć frazeologicznych. [W:] *Szkice o skrzydlatych słowach. Interpretacje lingwistyczne*. Opole, 2005. S. 45–155.

Л. В. Чурсіна

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «ФРАНЦУЗЬКА МОВА»

ОСНОВНИЙ РІВЕНЬ

«Схвалено для використання в освітньому процесі»

*Рішення експертної комісії з позашкільної освіти від 21.06.2023
(протокол № 2)*

*Зареєстровано у Каталозі надання грифів навчальній літературі
та навчальним програмам за № 8.0068-2023*

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мала академія наук України є освітньою системою, що забезпечує організацію та координацію науково-дослідницької діяльності учнів, створює умови для їх інтелектуального, духовного, творчого розвитку та професійного самовизначення. Метою діяльності МАН України є популяризація науки серед молоді й нарощування наукового потенціалу країни в недалекій перспективі. У наукових секціях, гуртках, інших творчих об'єднаннях забезпечується формування гармонійно розвиненої, соціально активної та національно свідомої особистості, задоволення індивідуальних потреб і запитів учнів, які виявляють бажання займатися науково-дослідницькою діяльністю.

Навчальну програму гуртка «Французька мова» розроблено на основі «Програми з позашкільної освіти. Дослідницько-експериментальний напрям. Основи науково-дослідницької діяльності», рекомендованої Міністерством освіти і науки України (лист Міністерства освіти і науки України від 01.06.2013 р. № 1/11-9328), згідно з вимогами Державного освітнього стандарту з іноземної мови Міністерства освіти і науки України.

Програма забезпечує прагматичне спрямування навчання французької мови в гуртку, набуття знань і вмінь, необхідних для конкурсних випробувань на всіх етапах Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів — членів Малої академії наук України.

Навчальна програма «Французька мова» розрахована на комплексну мовну та загальнолінгвістичну підготовку обдарованої учнівської молоді з урахуванням потреб глобалізованого світу в розширенні меж спілкування й обміні науковими досягненнями та здобутками, зокрема й у галузі лінгвістичних досліджень.

Програма реалізується в гуртку дослідницько-експериментального напрямку та орієнтована на учнів 9–11 класів, які мають необхідні базові

знання з французької мови (рубіжний рівень B1). Велика увага приділена вдосконаленню базових навичок застосування знань з граматики та морфосинтаксису, збагаченню словникового запасу і засвоєнню спеціальної мовознавчої термінології, поглибленню раніше набутих знань із французької мови.

Мета програми — формування в учнів дослідницької й комунікативної компетентностей у процесі вивчення французької мови засобами пошуково-інформаційної та науково-дослідницької діяльності.

Основні **завдання** програми полягають у формуванні в учнів таких компетентностей:

- *пізнавальної*: розвивати інтерес до мовознавства як сфери знань; активізувати науково-пізнавальну діяльність у галузі французького мовознавства; формувати сукупність мотиваційно-ціннісних орієнтацій, знань, умінь і рефлексивно-оцінних дій, що дає змогу здійснювати процес пізнання об'єктивної дійсності й накопичувати досвід виконання науково-дослідницьких завдань; розширювати науковий світогляд учнів крізь призму мовознавчих студій;

- *практичної*: розвивати навички аналізувати інформацію, використовувати найбільш раціональні й ефективні методи та прийоми дослідження, робити узагальнення і доходити висновків; переносити знання й уміння в нову ситуацію у процесі науково-дослідницької діяльності; розширювати досвід ведення наукових дискусій;

- *творчої*: формувати мотивацію до творчої активності в процесі освітньої й дослідницької діяльності, дослідницькі риси, що передбачають застосування творчої пошукової позиції, креативного підходу до виконання завдань науково-дослідницької роботи; розвивати навички творчого підходу до обрання і застосування доцільних комунікативних стратегій;

- *соціальної*: формувати потребу в подальшому самовдосконаленні у сфері використання іноземної мови, застосуванні прийнятої в сучасному цивілізованому суспільстві культури спілкування; накопичувати досвід використання знань для розв'язання життєвих проблем; виховувати здатність брати на себе відповідальність, виявляти ініціативу.

Навчальна програма передбачає навчання за основним рівнем упродовж одного року. На опрацювання навчального матеріалу пропонується 216 год на рік, 6 год на тиждень.

Програма містить теоретичну і практичну частини. Її зміст спрямовано на формування в учнів цілісного уявлення про різні аспекти лінгвістики, опанування методів наукового дослідження. У практичній частині передбачено закріплення матеріалу (виконання вправ, тестових

і творчих завдань, проведення занять-тренінгів) і розвиток навичок науково-дослідницької діяльності.

Програма ґрунтується на принципах науковості в добиранні навчального матеріалу, його доступності та поступового ускладнення викладу, що забезпечують усвідомлене його засвоєння у процесі набуття базових знань у галузі французького мовознавства, метакогнітивної, когнітивної і соціально-афективної стратегій комунікативної спрямованості навчання французької мови. Особливу увагу приділено формуванню в учнів необхідних для успішної освітньої діяльності мовленнєвих компетенцій, розвитку творчих здібностей, активізації науково-дослідницької діяльності.

Навчальна програма побудована блочним способом, що передбачає розподіл навчального матеріалу на самостійні структурні одиниці.

Навчання засноване на діяльнісно-орієнтованому підході, який сприяє активізації мовленнєвої діяльності учнів, розвитку їх творчого потенціалу, розробленню власної стратегії франкомовного спілкування в освітній сфері й у сфері суспільного життя. Метод навчального тренінгу спрямований на якісне опанування ключових елементів морфології й синтаксису наукового дискурсу.

Організаційними формами навчання є групова, парна й індивідуальна робота, самостійна пошукова робота; виконання завдань індивідуальних дослідницьких проєктів, тестових завдань в онлайн-режимі; індивідуальна робота вихованців під керівництвом педагога (презентації, проєкти).

Для отримання належних результатів і досягнення поставленої мети можуть використовуватися як традиційні методи роботи (мінілекції, тренувальні — підстановчі, трансформаційні та рецептивно-репродуктивні — вправи / тести, робота зі словниками, посібниками тощо), так і різні форми інтерактивного навчання (мозковий штурм, спільний проєкт, рольова гра, дискусія, дебати тощо). Ключовими у використанні є інтегровані заняття, інтерактивні освітні технології.

Для організації онлайн-навчання можуть бути застосовані: платформа «Google Classroom», сервіси для дистанційної комунікації «Zoom», «Google Meet» та ін.

Формами контролю за результативністю навчальних досягнень вихованців гуртка є підсумкові заняття-тренінги, тести, опитування, дослідницькі проєкти, захист науково-дослідницької роботи.

Основний рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	1	2	3
Розділ 1. Практикум із французької мови	17	40	57
1.1. Морфологія	8	22	30
1.1.1. Іменник і займенник	2	7	9
1.1.2. Артикль і детермінативи	1	2	3
1.1.3. Прикметник. Числівник	2	4	6
1.1.4. Дієслово	2	7	9
1.1.5. Прислівник	1	2	3
1.2. Будова слова. Словотвір	3	6	9
1.2.1. Афікси	1	2	3
1.2.2. Способи словотвору. Продуктивні моделі	2	4	6
1.3. Синтаксис	6	12	18
1.3.1. Порядок слів. Колокації. Синтаксичні одиниці	1	2	3
1.3.2. Просте речення	1	2	3
1.3.3. Складне речення. Сполучники сурядності й підрядності	2	4	6
1.3.4. Узгодження часів	2	4	6
Розділ 2. Вступ до французького мовознавства	20	34	54
2.1. Лінгвістика	3	6	9
2.2. Розділи мовознавства	12	21	33
2.2.1. Лексикологія. Лексичний фонд французької мови	4	8	12
2.2.2. Фразеологія. Фразеологічний фонд французької мови	4	5	9
2.2.3. Стилїстика французької мови	4	8	12
2.3. Сучасні напрями лінгвістики та перспективи лінгвістичних досліджень	5	7	12

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Розділ 3. Науково-дослідницька діяльність та організаційно-масові заходи науково-дослідницького спрямування	30	69	99
3.1. Основи науково-дослідницької діяльності. Науково-дослідницький проект учня – члена МАНУ	27	57	84
3.2. Організаційно-масові заходи науково-дослідницького спрямування	3	12	15
Підсумок	–	3	3
Разом	68	148	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Теоретична частина. Мета, завдання роботи гуртка. План роботи гуртка. Інструктаж із безпеки життєдіяльності.

Загальні відомості про структуру Малої академії наук України, Всеукраїнський конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учнів – членів Малої академії наук України.

Практична частина. Дискусія «Наука як спосіб пізнання світу та її роль у житті людини».

Перегляд, обговорення відеозвернень вихованців – переможців III етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів – членів Малої академії наук України.

Виконання тестових завдань для з'ясування рівня знань із французької мови.

Розділ 1. Практикум із французької мови (57 год)

1.1. Морфологія (30 год)

1.1.1. Іменник і займенник (9 год)

Теоретична частина. Власні й загальні іменники.

Категорія роду і числа іменників. Однинні й множинні іменники. Злічувані й незлічувані іменники.

Категорії особи займенників. Розряди займенників: особові (самостійні наголошені / придієслівні ненаголошені), присвійні, вказівні, питальні та відносні (прості, складні), неозначені, заперечні. Адвербіальні займенники *en, y, Le* – нейтральне.

Практична частина. Виконання лексико-граматичних вправ. Тестування знань лексичного і граматичного матеріалу.

Заняття-тренінг «Написання контрольної роботи».

1.1.2. Артикль і детермінативи (3 год)

Теоретична частина. Означений і неозначений артикль. Злитий артикль. Частковий артикль. Артикль перед власними назвами. Артикль перед назвами місяців, пір року, днів тижня.

Вказівні, присвійні прикметники.

Практична частина. Виконання лексико-граматичних вправ на вживання артиклів.

Виконання тестових завдань для визначення рівня знань.

1.1.3. Прикметник. Числівник (6 год)

Теоретична частина. Рід і число прикметників. Зміна значення прикметника залежно від його місця — в препозиції чи постпозиції до іменника.

Кількісні числівники (прості й складені).

Порядкові числівники. Способи творення порядкових числівників. Числівники в датах.

Практична частина. Робота з граматичними довідниками.

Виконання лексико-граматичних вправ на визначення значення прикметника залежно від його місця — у препозиції чи постпозиції до іменника, вживання числівників. Виконання тестових завдань.

1.1.4. Дієслово (9 год)

Теоретична частина. Особові й безособові дієслова. Дієвідміна. Способи утворення форм правильних і неправильних дієслів. Зворотні дієслова.

Пасивний стан дієслова. Дієслова перехідні й неперехідні.

Стверджувальна, заперечна, питальна форми. Категорія способу. Наказовий спосіб. Дійсний спосіб.

Категорія часу дійсного способу: *Présent, Passé composé, Passé immédiat, Imparfait, Futur simple, Futur immédiat, Futur antérieur, Futur dans le passé, Plus-que-parfait.*

Узгодження часів дійсного способу. Умовний спосіб. Часи умовного способу (*Conditionnel présent, Conditionnel passé, Subjonctif présent, Subjonctif passé*). Вживання часів після *si* умовного.

Безособові форми дієслова. Інфінітив, герундій, дієприкметник.

Практична частина. Виконання лексико-граматичних вправ із правильними й неправильними дієсловами, утворення питальної й заперечної форми, наказового способу. Переклад речень з уживанням узгодження часів дійсного способу.

Виконання тестів на визначення часів умовного способу.

Виконання вправ на визначення інфінітива, герундія, дієприкметника в реченнях.

1.1.5. Прислівник (3 год)

Теоретична частина. Семантична класифікація прислівників. Прислівники часу, ступеня, місця, причини, мети, наслідку, їх місце в реченні. Ступені порівняння прислівників. Синтетичні й аналітичні форми вищого і найвищого ступенів порівняння.

Практична частина. Робота зі словниками, граматичними довідниками.

Виконання граматичних вправ на визначення прислівника, використання ступенів порівняння прислівників.

Виконання лексичних вправ для формування словникового запасу.

1.2. Будова слова. Словотвір (9 год)

1.2.1. Афікси (3 год)

Теоретична частина. Афікси, їх значеннєві відтінки. Префікси й суфікси у складі частини мови.

Практична частина. Вправи на визначення слів з афіксами, значеннєвих відтінків.

1.2.2. Способи словотвору. Продуктивні моделі (6 год)

Теоретична частина. Афіксальні способи творення слів. Слово- та основоскладання. Аббревіація. Усічення. Конверсія. Телескопія. Поняття продуктивної моделі.

Практична частина. Робота зі словниками. Вправи на утворення нових слів. Тестові завдання.

1.3. Синтаксис (18 год)

1.3.1. Порядок слів. Колокації. Синтаксичні одиниці (3 год)

Теоретична частина. Порядок слів у французькому реченні. Розповідні, питальні та заперечні речення. Інверсія після підмета.

Практична частина. Робота з граматичними довідниками. Виконання лексико-граматичних вправ, тестових завдань.

1.3.2. Просте речення (3 год)

Теоретична частина. Головні члени речення. Підмет. Основні засоби вираження підмета. Формальний підмет il, увідне c'est / ce sont. Присудок простий і складений (іменний та дієслівний). Другорядні члени речення.

Практична частина. Робота з довідниками, таблицями-схемами, картками. Вправи на визначення головних членів речення.

1.3.3. Складне речення. Сполучники сурядності й підрядності (6 год)

Теоретична частина. Типологія синтаксичних зв'язків у складному реченні. Складносурядні й складнопідрядні речення. Сполучники сурядності й підрядності.

Практична частина. Виконання лексико-граматичних вправ зі складносурядними й складнопідрядними реченнями.

Виконання вправ на переклад речень французькою мовою, лексичних і граматичних тестів.

1.3.4. Узгодження часів (6 год)

Теоретична частина. План теперішнього і минулого (présent-passé).

Практична частина. Робота з граматичними довідниками й таблицями-схемами.

Виконання вправ на узгодження часів, розширення активного словника, запобігання граматичним і лексичним помилкам.

Розділ 2. Вступ до французького мовознавства (54 год)

2.1. Лінгвістика (9 год)

Теоретична частина. Лінгвістика (мовознавство) як наука про мову. Загальне і часткове мовознавство.

Теорія знака і письмо. «Мовні вирази суть знаки душевних вражень, а письмо — знак перших» (Арістотель).

Основні одиниці мовознавства (звук, буква, слово, частина мови, словосполучення, речення).

Практична частина. Робота з довідковою літературою. Укладення двомовного словника лінгвістичних термінів.

2.2. Розділи мовознавства (33 год)

2.2.1. Лексикологія. Лексичний фонд французької мови (12 год)

Теоретична частина. Традиційні розділи мовознавства: фонетика і фонологія, морфологія і синтаксис, лексикологія — семантика — прагматика — стилістика — переклад.

Слово і лексема. Слово як мовна одиниця. Лексичне значення і номінативна функція слова. Моносемія і полісемія. Пряме і переносне значення. Омоніми, пароніми, синоніми, антоніми.

Словниковий склад французької мови. Типи словників.

Розділи лексикології: ономастика, ономасіологія, семасіологія, топо-німіка, фразеологія, етимологія, лексикографія.

Практична частина. Виконання вправ на запобігання лексичним помилкам, розширення активного словника. Виконання тестових завдань відкритої й закритої форми.

Робота зі словниками. Укладення двомовного словника лінгвістичних термінів.

Складання, розгадування ребусів. Вікторина «Юний мовознавець».

Написання рефератів. Підготовка стислої доповіді французькою мовою з презентацією в PowerPoint «Лексикологія та її складові».

2.2.2. Фразеологія. Фразеологічний фонд французької мови (9 год)

Теоретична частина. Фразеологічна одиниця (ФО). Метафоричне і метонімічне переосмислення у творенні ФО. Класифікація ФО. Основні прийоми перекладу ФО. Національно-культурна специфіка.

Поняття про колокації (синтагматичні словосполучення). Словники колокацій.

Фразеологічні словники. Фразеологічний фонд французької мови.

Практична частина. Виконання вправ.

Робота зі словниками. Складання активного двомовного словника найбільш уживаних фразеологізмів і фразеологічних висловів.

Написання рефератів.

Підготовка доповіді з презентацією.

2.2.3. Стилїстика французької мови (12 год)

Теоретична частина. Поняття «функціональний стиль», «жанр», «стилістичні прийоми», «фігури мови».

Функціональні стилі в сучасній французькій мові.

Лексичні й граматичні засоби в різних функціональних стилях. Особливості розмовного стилю. Слова, вислови, граматичні конструкції, властиві розмовному стилю усної мови.

Практична частина. Читання текстів різних стилів, визначення стилю. Підготовка стислої наукової доповіді французькою мовою з презентацією в PowerPoint «Стилїстичні фігури та тропи».

Укладання двомовного словника лінгвістичних термінів.

2.3. Сучасні напрями лінгвістики й перспективи лінгвістичних досліджень (12 год)

Теоретична частина. Сучасні напрями лінгвістики: когнітивна, корпусна, комп'ютерна, дискурсологія, соціолінгвістика.

Інтегративні галузі лінгвістики: інтернет-лінгвістика, еколінгвістика.
 Основи академічного красномовства. Дискусії. Дебати. Франкомовні засоби увиразнення публічного виступу.

Практична частина. Практикум «Вступ до французького мовознавства» (виконання вправ і завдань; опрацювання схем, таблиць, презентацій).

Заняття-тренінг «Наукова дискусія та її правила». Написання рефератів.

Аналітична робота: коментування й аналіз виступів.

Ознайомлення з тематикою дослідницьких робіт переможців III етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів — членів Малої академії наук України (анотації та презентації робіт).

Розділ 3. Науково-дослідницька діяльність та організаційно-масові заходи науково-дослідницького спрямування (99 год)

3.1. Основи науково-дослідницької діяльності. Науково-дослідницький проєкт учня — члена МАНУ (84 год)

Теоретична частина. Науково-дослідницька діяльність, її мета і завдання.

Науково-дослідницька діяльність учнів — членів Малої академії наук України. Науково-дослідницький проєкт учня — члена Малої академії наук України.

Проблематика дослідження. Предмет, об'єкт дослідження. Тема дослідження, мета, постановка цілей і наукових завдань. Методи дослідження, гіпотеза. Структура дослідницької роботи. План-проспект.

Інформаційно-пошукові системи.

Вимоги до оформлення посилань на використані джерела. Авторське право і плагіат.

Форми критичного осмислення наукової праці: анотація, відгук, рецензія. Складання анотацій французькою мовою. Загальні правила оформлення презентації наукової доповіді.

Наукова доповідь як форма публічного виступу: узагальнення наукової інформації, досягнень і результатів наукових досліджень.

Форми захисту науково-дослідницької роботи учня — члена МАНУ.

Практична частина. Визначення теми дослідження та обґрунтування її актуальності.

Складання індивідуального плану дослідження: укладання плану-проспекту дослідницької роботи.

Добирання фактологічного матеріалу дослідження.

Аналіз, опис, структурування в додатках дослідницького матеріалу.

Написання дослідницької роботи.

Складання анотацій французькою мовою.

Підготовка до захисту науково-дослідницької роботи.

Заняття-тренінги «Наукова розвідка: специфіка, порядок, етапи виконання», «Складання анотації», «Правила оформлення презентації», «Публічний захист дослідницької роботи».

Дискусія «Атрибути етикету та мовні етикетні вислови під час публічного захисту».

3.2. Організаційно-масові заходи науково-дослідницького спрямування (15 год)

Теоретична частина. Всеукраїнські й міжнародні заходи для дітей та учнівської молоді науково-дослідницького спрямування, їх мета і завдання.

Науково-практичні конференції в закладах вищої освіти.

Практична частина. Підготовка матеріалів, участь у конкурсах, вікторинах, турнірах юних мовознавців, науково-практичних конференціях, Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів — членів Малої академії наук України, інших тематичних заходах.

Підсумок (3 год)

Практична частина. Підсумки роботи гуртка за рік. Презентація результатів науково-дослідницької діяльності.

Рекомендації щодо подальшої науково-дослідницької діяльності.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- базові поняття і лінгвістичні терміни в межах традиційних і новітніх галузей загального і французького мовознавства;
- основні відомості з лексикології, фразеології, стилістики та словотвору французької мови;
- стилі й жанри мовлення;
- мовні особливості наукового стилю;
- алгоритм наукового дослідження;
- методи дослідження;
- атрибути етикету та мовні кліше для ведення наукової дискусії, публічного виступу французькою мовою;
- вимоги до оформлення дослідницької роботи, презентації та публічного захисту науково-дослідницької роботи.

Учні мають уміти:

- володіти термінологічним мінімумом лінгвістичного вокабулярія в межах лекційних і практичних матеріалів;
- уживати наукові терміни, давати їм визначення;
- виконувати інформаційно-пошукову роботу;

- користуватися загальномовними, тлумачними й термінологічними словниками;
- володіти необхідними для читання й перекладу оригінальної наукової літератури основами морфосинтаксису;
- застосовувати базові навички мовлення відповідно до ситуації.

В учнів мають сформуватися компетентності:

- *пізнавальна*: використання термінологічного лінгвістичного вокабулярію у межах лекційних і практичних матеріалів; володіння знаннями про теоретичні й практичні засади проведення наукових досліджень у галузі мовознавства;
- *практична*: сприймання інформації, розуміння монологічного і діалогічного мовлення в аудіо-, відеозаписах і безпосередньому контакті; опрацювання наукових текстів, визначення основних ідей; написання тексту наукового змісту; визначення актуальності, новизни, проблематики обраного дослідження; формулювання теми, визначення мети і завдання, предмета і об'єкта дослідження; структурування, оформлення наукової розвідки; складання анотації французькою мовою; володіння основами публічного виступу французькою мовою з попередньою підготовкою до нього;
- *творча*: володіння різними способами творчої діяльності для досягнення мети науково-дослідницької діяльності; використання творчого підходу до презентування результатів дослідницької роботи; умотивованість до творчої діяльності в процесі виконання навчальних і дослідницьких завдань;
- *соціальна*: дотримання норм культури спілкування та соціально відповідальної поведінки, прийнятої в сучасному цивілізованому суспільстві; виявлення ініціативи й активності; зміщення акцентів з накопичення знань на формування здатності їх застосовувати для розв'язання життєвих проблем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биковська О. Позашкільна освіта: міжнародний досвід і кращі практики громадянського виховання дітей і молоді : монографія. Суми, Університетська книга, 2017. 176 с.
2. Богдан С. К. Виступ на захисті науково-дослідницьких робіт із філології та мистецтвознавства : методичні рекомендації для слухачів та керівників секцій. Луцьк, 2007. 41 с.
3. Гальона Н. Основи мовознавчої творчості в МАН : навч.-метод. посіб. / відп. за вип. О. Лісовий. Київ, 2012. 308 с.

4. Даутель К. Французька грамати́ка. Коротко і легко : навч. посіб. Київ : Методика, 2011. 192 с.
5. Зеленько А. С. Загальне мовознавство. Історія лінгвістичних вчень. Аспекти, методи, прийоми та процедури вивчення мови : навч. посіб. Вид. 2-ге, переробл. Луганськ : Альма-матер, 2002. 283 с.
6. Ландар Ю. В. Наукові дослідження учнів Малої академії наук України у галузі лінгвістики / за заг. ред. О. В. Лісового. Київ : ТОВ «Прайм-друк», 2011. 20 с.
7. Литовченко О. В. Особливості діяльності закладів позашкільної освіти України в умовах війни. *Виховання дітей та учнівської молоді в контексті сучасних соціокультурних викликів* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ — Біла Церква, 2 червня 2022 р.) / за ред.: Л. В. Канішевської, К. В. Плівачук. Біла Церква : КНЗ КОР «КОПОПК», 2022. С. 54–57.
8. Литовченко О. В. Соціально-педагогічний потенціал позашкільних навчальних закладів: теоретичні аспекти. *Психолого-педагогічний супровід освітнього процесу в позашкільних навчальних закладах* : матеріали I Міжнародного симпозіуму психологів позашкільних навчальних закладів (Київ, 1–3 березня 2012 р.). Київ, 2012. С. 39–42.
9. Марченко О. В. Науково-дослідницька діяльність учнів : метод. посіб. Дніпропетровськ : Творча студія «Крафт», 2005. 140 с.
10. Методичні рекомендації щодо організації науково-дослідницької діяльності учнів у відділенні екології та аграрних наук Малої академії наук України : метод. посіб. / за заг. ред. О. В. Лісового. Київ : ТОВ «Праймдрук», 2012. 52 с.
11. Поліхун Н. І. Як стати дослідником : навч.-метод. посіб. для учнів / відп. за вип. О. Лісовий. Вид. 2-ге, допов. Київ : ТОВ «Праймдрук», 2012. 224 с.
12. Програми з позашкільної освіти. Дослідницько-експериментальний напрям / О. О. Артем'єва та ін.; упоряд.: О. В. Лісовий, С. О. Лихота. Київ : ТОВ «Інформаційні системи», 2010. 150 с.
13. Програми з позашкільної освіти. Дослідницько-експериментальний напрям / Л. Л. Барановська та ін.; упоряд.: О. В. Лісовий, С. О. Лихота. Київ : ТОВ «Інформаційні системи», 2010. 124 с.
14. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля, 2006.
15. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля, 2008. 712 с.
16. Семотюк О. Л. Сучасні технології лінгвістичних досліджень : навч. посіб. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. 152 с.

17. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник / за ред.: В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко. 3-тє вид., стереотип. Київ : Знання-Прес, 2003. 307 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Андрієвська Е. М., Дем'яненко М. Я. Сучасна французька вимова. Теорія і практика : навч. посіб. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет». 2004. 225 с.
2. Гаупт Т. П., Яцків Н. Я. Збірник граматичних вправ з французької мови. Івано-Франківськ : Фоліант, 2012. 80 с.
3. Костюк О. Л. Français, niveau intermédiaire DELF : підручник. Київ – Ірпінь : ВТФ «Перун», 2002. 224 с.
4. Самсонова А. З. Посібник з граматики французької мови : навч. посіб. Київ : Кондор, 2006. 160 с.
5. Якуб'як М. Корективний курс французької мови : посіб. Львів : Світ, 2004. 84 с.
6. Evelyne Siréjols. Vocabulaire en dialogues. Niveau débutant. Paris, 2007. 128 p.
7. Grégoire M. Grammaire progressive du français avec 400 exercices. Niveau intermédiaire. Paris : CLE international, 2004. 495 p.
8. Jean-Marie M. Dubois. La rédaction scientifique. Mémoires et thèses : formes régulières et par articles. Mouguerre (Belgique) : Editions ESTEM, 2005. 117 p.
9. Jacky Girardet, M. Verdelhan, Philippe Dominique. Le Nouveau Sans Frontière. Paris : CLE International, 2011. 324 p.
10. Margaret Lang, Isabelle Perez. Modern French Grammar. Routledge, 2010. 387 p.
11. Samoilova O. P., Komirna E. V. Cours pratique de grammaire française. Київ : Ліра-К, 2018. 552 с.
12. Steele Ross. Civilisation progressive du français avec 400 activités. Niveau intermédiaire. Paris : CLE international, 2004. 170 p.

М.Ю. Тарарак

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «ОСНОВИ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (НІМЕЦЬКА МОВА)»

ВИЩИЙ РІВЕНЬ

«Схвалено для використання в освітньому процесі»

Рішення експертної комісії з позашкільної освіти від 21.06.2023

(протокол № 2)

*Зареєстровано у Каталозі надання грифів навчальній літературі
та навчальним програмам за № 8.0067-2023*

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мала академія наук України забезпечує виявлення та підтримку обдарованих дітей, їх духовний, інтелектуальний, творчий розвиток, створює умови для соціального та професійного самовизначення, виховує майбутню творчу і наукову зміну. Один із цільових орієнтирів її діяльності — задоволення попиту дітей та учнівської молоді на реалізацію дослідницьких інтересів у сфері німецької філології. У зв'язку з цим постає необхідність осучаснення системи роботи, що забезпечує широке залучення обдарованих дітей до занять у гуртках дослідницько-експериментального напрямку позашкільної освіти, діяльність яких спрямована на розвиток творчих здібностей учнів, підвищення їх мотивації до поглиблення знань і здійснення наукових пошуків.

Навчальна програма «Основи науково-дослідницької діяльності (німецька мова)» визначається її спрямованістю на формування в учнів потреби у самовизначенні, самовдосконаленні в процесі науково-дослідницької діяльності в галузі німецької філології. Зміст програми забезпечує опанування комплексу знань для проведення наукового дослідження, набуття навичок збирання й опрацювання матеріалу, оформлення та публічного представлення результатів дослідження.

Навчальна програма реалізується в гуртку дослідницько-експериментального напрямку позашкільної освіти та призначена для роботи з дітьми віком з 14 до 17 років.

Мета програми полягає в забезпеченні творчого й інтелектуального розвитку учнів у процесі науково-дослідницької роботи в галузі німецької філології.

Основні **завдання** полягають у формуванні в учнів таких компетентностей:

- *пізнавальної*: формувати інтерес до пізнання світу, сутності процесів і явищ, пошукової й дослідницької діяльності крізь призму досліджень німецької філології, цілісне уявлення про лексичну і граматичну систему німецької мови;
- *практичної*: розвивати вміння оперувати науковими знаннями, законами, теоріями, фактичним матеріалом і методикою досліджень у галузі німецької філології; удосконалювати мовленнєві навички в комунікативних цілях; розвивати здатність самостійної освітньої, науково-дослідницької діяльності;
- *творчої*: формувати навички пошуку творчих підходів до виконання освітніх і науково-дослідницьких завдань; забезпечувати отримання досвіду творчої діяльності; розвивати прагнення до творчої самореалізації й самовдосконалення;
- *соціальної*: формувати почуття відповідальності за ухвалені рішення, загальну культуру, громадянську позицію; розвивати навички соціального партнерства для досягнення визначеної мети; виховувати повагу до творчої діяльності інших, працелюбність, вимогливість, доброзичливість і товариськість.

Навчальною програмою передбачено поглиблення й удосконалення знань із граматики, фонетики, морфології, синтаксису німецької мови та країнознавства. Програма передбачає роботу в гуртках і секціях вищого рівня навчання упродовж одного року. На опрацювання навчального матеріалу пропонується 216 год на рік, 6 год на тиждень.

Програма розроблена за лінійним принципом. Особливу увагу зосереджено на розвитку в учнів дослідницьких здібностей, формуванні вмінь і навичок творчого підходу до розв'язання завдань науково-дослідницької роботи.

Тематичні розділи програми ознайомлюють вихованців із наукою як особливим видом діяльності людини, методологією досліджень, що дає змогу успішно здійснювати наукову діяльність. У програмі враховано специфіку проведення досліджень у галузі німецького мовознавства.

Особливий акцент у навчальній програмі зроблено на основних етапах науково-дослідницької роботи: від підготовчого (обрання теми, збирання і систематизація матеріалу) до оформлення і презентування роботи (написання дослідницької роботи відповідно до вимог, підготовка доповіді про результати досліджень).

Програма містить теоретичні й практичні частини. Використовуються такі форми роботи: тренінги, бесіди, лекції, лекторії, дискусії, семінари, конференції, круглі столи, екскурсії, індивідуальні заняття, робота в бібліотеці, опрацювання результатів науково-дослідницької роботи.

Під час вивчення курсу передбачається використання інтерактивних, евристичних, пошукових, пояснювально-ілюстративних, дослідницьких методів, а також методів активізації наукової діяльності, стимулювання процесів пізнання.

Залежно від педагогічної мети й завдань послідовно застосовуються групові й індивідуальні форми роботи: планування індивідуальної дослідницької діяльності учнів, підготовка до індивідуальної дослідницької діяльності, дослідження (теоретичні, експериментальні, комбіновані), узагальнення результатів дослідження (узагальнювальний семінар, наукова дискусія), застосування результатів досліджень, звітування про результати роботи (співбесіда, колективний усний звіт, захист наукової роботи, написання звіту тощо).

Програма адаптована для проведення онлайн-занять на платформах «Zoom», «Google Classroom», «Moodle» із використанням спеціалізованих ресурсів для онлайн-тестування, групової роботи, розміщення та перегляду відеозаписів.

Для контролю використовуються такі його види: попередній (співбесіда, обговорення, тестування, виконання творчих завдань), поточний (написання рефератів, анотацій, рецензій; оформлення презентацій і постерів тощо), завершальний (результати участі в науково-практичних конференціях, конкурсах). Застосовуються індивідуальні, групові форми контролю, взаємоконтроль і самоконтроль.

Програма може використовуватися для організації індивідуальних занять згідно з Положенням про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах.

Вищий рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	1	2	3
2.	Організація робочого дня	2	4	6
3.	Лінгвістична наука	4	8	12
4.	Науково-дослідницька діяльність	6	12	18
5.	Етапи науково-дослідницької діяльності	4	8	12
6.	Методологія наукового пізнання	4	8	12

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
7.	Робота з науковою інформацією	6	12	18
8.	Наукові дослідження у галузі гуманітарних наук	7	11	18
9.	Дослідження в німецькій філології	6	12	18
10.	Творчість і науково-дослідницька діяльність	7	14	21
11.	Інтелектуальна власність	4	8	12
12.	Конкурсна діяльність	3	9	12
13.	Науково-дослідницька робота учнів – членів Малої академії наук України	9	21	30
14.	Представлення результатів науково-дослідницької роботи	5	16	21
15.	Підсумок	–	3	3
Разом		68	148	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год)

Теоретична частина. Мета і завдання роботи гуртка. Інструктаж із безпеки життєдіяльності. Організаційні питання.

Практична частина. Дискусія «Чому я хочу займатися науково-дослідницькою роботою з німецької філології».

2. Організація робочого дня (6 год)

Теоретична частина. Розпорядок дня. Сон і відпочинок. Спорт і хобі. Організація часу, планування дня.

Самоконтроль і самооцінка. Пам'ять, увага у процесі навчання. Тема «Mein Arbeitstag, Tagesablauf».

Практична частина. Вправи на концентрацію уваги.

Розмовна практика на тему «Mein Arbeitstag, Tagesablauf», «Mein Wochenende».

Перегляд, обговорення відеофільму «Organisation» (<https://www.goethe.de/de/spr/ueb/dlb/org.html>).

3. Лінгвістична наука (12 год)

Теоретична частина. Наука і суспільство. Наука як соціальний інститут. Наука як діяльність і система знань. Завдання і мета науки, її основні функції.

Мовознавство. Зв'язок мовознавства з іншими сферами діяльності людини. Міждисциплінарність сучасної лінгвістики.

Німецьке мовознавство. Розвиток німецького мовознавства в Україні. Структура наукового пізнання. Основні форми наукового пізнання: теорія, гіпотеза, закон, проблема, факт.

Основні методи наукових досліджень.

Особливості наукового пізнання. Доказовість, точність, об'єктивність як основні характеристики наукового пізнання.

Проблема обґрунтування наукового пізнання. Проблеми істинності наукового пізнання.

Етика науки. Професійна відповідальність ученого. *Deklination der Substantive und Adjektive.*

Практична частина. Проведення круглого столу «Мовознавство й цінності суспільства».

Інформаційні доповіді про видатних учених у галузі німецької філології. Проведення зустрічей із науковцями.

Тестові завдання з теми «*Deklination der Substantive und Adjektive*».

4. Науково-дослідницька діяльність (18 год)

Теоретична частина. Дослідження, його специфіка. Мета проведення дослідження. Специфіка науково-дослідницьких питань.

Наукове дослідження як форма існування і розвитку науки. Класифікація наукових досліджень (фундаментальні, прикладні, теоретичні, експериментальні).

Основні методи дослідження: анкетування, інтерв'ю, аналіз документів. Дослідницька і проєктна діяльність. Пошукова наукова діяльність.

Специфіка роботи з керівником і самостійний пошук.

Типи учнівських робіт (реферативні, описові, пошукові, експериментальні тощо).

Види дослідницьких наукових робіт. Особливості учнівської науково-дослідницької діяльності.

Форми представлення наукового дослідження: наукова стаття, звіт, аналітичний огляд, доповідь під час наукової конференції (усна або стенограма), тези, автореферат, монографія, підручник, навчальний посібник.

Форми аналізу наукових робіт: анотація, відгук, рецензія.

Реферат як наукова робота. Структура реферату: титульний аркуш, зміст, вступ, основна частина, висновки, список використаної літератури, додатки (за потреби). Стиль викладення матеріалу. Вимоги до оформлення реферату.

Die Personalpronomen. Die Possessivpronomen.

Практична частина. Дискусія «Специфіка роботи вченого».

Аналіз відмінностей між прикладними й фундаментальними науковими роботами на прикладі наукових статей за різними профільними напрямками.

Розгляд відмінностей між науковим і ненауковим знанням на конкретних прикладах.

Робота над рефератами, обговорення результатів. Виконання граматичних і лексичних вправ.

5. Етапи науково-дослідницької діяльності (12 год)

Теоретична частина. Основні етапи наукового дослідження. Обрання напряму дослідження.

Проблема дослідження. Тема дослідження. Мета і завдання. Гіпотеза дослідження. План дослідження. Наукові джерела. Аналіз, опрацювання, систематизація матеріалу. Робота над змістом. Висновки й узагальнення. Результати дослідження.

Тези. Доповідь. Презентація результатів.

Актуальність, об'єкт, предмет, мета, завдання дослідження.

Das Präsens. Das Perfekt. Das Präteritum.

Практична частина. Визначення проблеми науково-дослідницької роботи. Окреслення області реальності, що досліджується, та обрання напряму дослідження. Визначення стану дослідження проблеми.

Формулювання теми роботи. Складання плану дослідження. Планування основних етапів наукового дослідження.

Визначення об'єкта, предмета і завдань дослідження. Виконання вправ, тестових завдань.

6. Методологія наукового пізнання (12 год)

Теоретична частина. Методологія наукового дослідження. Основні методи наукового пізнання.

Емпіричний і теоретичний рівні пізнання. Основні методи емпіричного рівня пізнання — спостереження, експеримент. Організація і проведення спостереження.

Факт як форма знання. Факти, їх інтерпретація. Теоретичний рівень пізнання.

Структура і функція наукової теорії.

Проблема як форма наукового пізнання. Проблема як «знання про незнання».

Особливості побудови гіпотези дослідження. Науковий закон як ключовий елемент теорії.

Методи теоретичного пізнання: абстрагування, ідеалізація, формалізація, моделювання. Аналіз і синтез. Порівняння. Аналогія.

Моделювання в науці. Моделювання як метод наукового дослідження.

Die Präpositionen mit Dativ. Die Präpositionen mit Akkusativ.

Die Präpositionen mit Dativ und Akkusativ. Die Numeralien.

Практична частина. Планування спостереження. Визначення відмінностей між експериментом і спостереженням.

Виконання завдань із використанням методів теоретичного пізнання для розв'язання проблеми.

Аналіз проблеми взаємозв'язку теоретичного й емпіричного рівнів пізнання.

Виконання граматичних вправ, тестів.

Виконання тестових завдань для перевірки знань лексичного і граматичного матеріалу.

7. Робота з науковою інформацією (18 год)

Теоретична частина. Інформація, її види. Роль інформації в житті суспільства.

Види інформаційних ресурсів і правила роботи з ними. Пошукові ресурси інтернету. Пошук інформації, його раціональна організація.

Використання комп'ютерних технологій для зберігання і систематизації інформаційних джерел.

Загальні принципи роботи з навчальною та науковою літературою.

Правила, мета й способи читання. Техніка швидкого читання як засіб засвоєння матеріалу, роботи з літературою. Психологічна підготовка до читання. Умови раціонального прочитання.

Робота з науковими текстами. Види роботи з текстом: план, конспект, тези, анотація, реферат. Вимоги до цитування, конспектування. Робота зі змістом, анотацією, передмовою і післямовою.

Оформлення посилань у тексті.

Академічна доброчесність.

Правила роботи в бібліотеці. Робота з інформаційно-пошуковим апаратом бібліотеки. Комп'ютерні каталоги бібліотек. Бібліографічний опис книжки. Систематизація наукової інформації.

Робота з архівними документами.

Словники. Термінологічний словник для дослідження.

Die Infinitivkonstruktionen um ... zu, ohne ... zu, (an)statt ... zu.

Der Infinitiv mit / ohne zu. Die Ordinalzahlen.

Die Steigerungsstufen der Adjektive.

Die Pronominaladverbien.

Практична частина. Екскурсія до бібліотеки. Робота в бібліотеці.

Оформлення бібліографії.

Розроблення плану читання наукової літератури за обраною темою дослідження. Огляд джерел за темою дослідження. Оформлення списку джерел.

Складання термінологічного словника власного дослідження. Читання наукових текстів, їх обговорення.

Круглий стіл «Як уникнути плагіату під час роботи з літературою».

8. Наукові дослідження у галузі гуманітарних наук (18 год)

Теоретична частина. Наукові дослідження в галузі гуманітарних наук, їх особливості.

Загальнонаукові методи дослідження. Лінгвістичні методи дослідження.

Особливості наукових досліджень у галузі німецької літератури та мови. Програма дослідження та її структура. Методи збирання первинної інформації в суспільних науках. Специфіка проведення спостереження й експерименту під час дослідження в суспільних науках.

Надійність і валідність інформації.

Види інформаційних джерел для збирання матеріалу дослідження. Визначення джерел матеріалу для дослідження.

Збирання мовного матеріалу з першоджерел.

Аналіз, систематизація, опис матеріалу.

Представлення наукових результатів. Звіт (науковий звіт). Графічне представлення даних (таблиці, графіки, діаграми).

Використання програм «Excel», «Word», «PowerPoint», «Origin» для презентації наукових результатів.

Практична частина. Опис процесу дослідження. Аналіз наукового тексту. Оформлення наукового звіту.

Розроблення таблиць, графіків, діаграм про результати дослідницької роботи.

Робота з використанням програм «Excel», «Word», «PowerPoint», «Origin» для представлення наукових результатів.

Перегляд, обговорення фрагментів фільму «Das Parfüm. Geschichte eines Mörders».

9. Дослідження в німецькій філології (18 год)

Теоретична частина. Німецька філологія як наука, її розвиток. Відомі вчені в галузі німецької філології.

Тематика досліджень. Дослідження і результат. Висвітлення результатів досліджень на наукових конференціях.

Конкурси, нагороди та премії. Етичні принципи наукової діяльності та її результати.

Die Modalverben.

Der Imperativ.

Die Pronominaladverbien.

Die Steigerungsstufen der Adjektive.

Практична частина. Виконання граматичних вправ і тестових завдань.

Дискусія «Академічна доброчесність і дослідження».

Перегляд відеоматеріалів «Literatur», «Mode», «Schule» із циклу «Deutschlandlabor» (<https://www.goethe.de/de/spr/ueb/dlb/lit.html>).

10. Творчість і науково-дослідницька діяльність (21 год)

Теоретична частина. Творчість. Творчість і мислення. Творчість і уява. Творчість і пізнання. Творчість та інтуїція. Творчість у науковому пізнанні. Творчість у науці та мистецтві: спільне й відмінне.

Парадоксальність творчого процесу. Парадокс як початкова стадія наукового дослідження.

Наукова творчість. Наукове відкриття як творчий процес.

Der Konjunktiv I. Der Konjunktiv II.

Der Konditionalis.

Практична частина. Застосування творчих підходів у роботі над задумом власної дослідницької роботи. Висування можливих гіпотез до обраної теми науково-дослідницької роботи.

Тренінг «Як знайти ідею для наукового дослідження».

Вправи, тести на визначення рівня знань лексичного та граматичного матеріалу.

11. Інтелектуальна власність (12 год)

Теоретична частина. Інтелектуальна власність: авторське право і суміжні права; право на відкриття; промислова власність — право на винахід, корисну модель, промисловий зразок (патентне право).

Нормативна база.

Види відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності.

Форми захисту інтелектуальної власності.

Інтелектуальна власність та інтернет. Інтернет-сайт як об'єкт права інтелектуальної власності. Інтернет-видання німецькою мовою.

Німецькомовні періодичні видання.

Практична частина. Робота з документами, що стосуються захисту інтелектуальної власності в Україні, їх обговорення.

Робота з німецькомовними статтями.

Аналіз можливостей використання німецькомовних періодичних видань та інтернет-видань: www.goethe.de, www.dw.com (Deutsche Welle), Der Spiegel, Die Zeit, VitaminDe.

12. Конкурсна діяльність (12 год)

Теоретична частина. Конкурсні заходи для учнівської молоді, їх мета і завдання. Науково-практичні конференції, їх особливості.

Практична частина. Підготовка до конкурсних заходів для учнівської молоді різних організаційних рівнів.

13. Науково-дослідницька робота учнів – членів Малої академії наук України (30 год)

Теоретична частина. Науково-дослідницька діяльність учнівської молоді, її значення. Наукові дослідження учнів у Малій академії наук України. Всеукраїнський конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учнів – членів Малої академії наук України.

Вимоги до оформлення дослідницької роботи. Структура роботи: титульний аркуш, зміст, перелік умовних позначень і скорочень, вступ, основна частина, висновки, список використаної літератури, додатки (за потреби).

План викладення дослідження. Початковий етап написання дослідницької роботи.

Структурування і виклад думок. Критичне мислення. Аргументування.

Die Objektsätze. Die Temporalsätze. Die Attributsätze. Die Finalsätze. Die Komparativsätze (Modalsätze). Die Konditionalsätze (Bedingungssätze). Die Konzessivsätze. Die Kausalsätze.

Практична частина. Дискусія «Науково-дослідницька діяльність і молодь».

Ознайомлення з дослідницькими роботами вихованців минулих років. Круглий стіл «Недоліки в дослідницьких роботах і способи їх усунення».

Тренінг «Аргументування в дослідницькій роботі». Робота над дослідженням.

Перегляд, обговорення відеофільмів «Müll», «Migration», «Musik», «Kunst», «Geld», «Wandern».

Виконання граматичних вправ, тестових і творчих завдань.

14. Представлення результатів науково-дослідницької роботи (21 год)

Теоретична частина. Ораторське мистецтво, його функції й особливості.

Наукова доповідь. Наукова дискусія. Загальні правила щодо доповіді та ведення дискусії.

Презентація. Види презентацій. Загальні вимоги до розроблення й оформлення презентацій.

Постерний захист.

Das Passiv.

Практична частина. Аналіз результатів роботи над дослідженням. Підготовка доповіді, розроблення презентації за результатами науково-дослідницької роботи.

Круглий стіл «Мистецтво ставити запитання і відповідати на них». Виконання лексико-граматичних вправ, тестових завдань.

15. Підсумок (3 год)

Практична частина. Презентація, обговорення результатів науково-дослідницької роботи учнів.

Підбиття підсумків роботи гуртка за навчальний рік.

Плани та рекомендації щодо подальшої роботи над індивідуальним дослідницьким проектом.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- поняття «наука», «наукова діяльність», «наукове дослідження», «проблема дослідження», «мета дослідження», «об'єкт дослідження», «предмет дослідження», «завдання дослідження», «творчість»;
- основні засади організації та планування науково-дослідницької діяльності, зокрема у галузі німецької філології;
- основні види дослідницьких робіт, етапи науково-дослідницької діяльності;
- правила роботи з науковою та навчальною літературою;
- норми наукової етики;
- основні методи наукового дослідження: спостереження, експеримент, аналіз, синтез, абстрагування, ідеалізація, формалізація, моделювання;
- основні засади пошуку наукової інформації;
- основні правила представлення наукової інформації;
- вимоги до оформлення дослідницької роботи, її презентації.

Учні мають уміти:

- бути активними у пізнанні світу, сутності процесів і явищ під час пошукової й дослідницької діяльності;
- володіти прийомami раціональної організації науково-дослідницької діяльності;
- дотримуватися академічної доброчесності у процесі науково-дослідницької діяльності;
- визначати проблему науково-дослідницької роботи;
- обґрунтовувати актуальність роботи;
- обирати методи дослідження для виконання дослідницьких завдань;
- знаходити, аналізувати, зберігати інформацію, необхідну для реалізації наукового дослідження;
- висловлювати ідеї, думки в усній і письмовій формі аргументовано;
- оформлювати дослідницьку роботу згідно з вимогами;
- використовувати різноманітні засоби для презентації результатів дослідження.

В учнів мають сформуватися компетентності:

- *пізнавальна*: використання мови для виконання завдань комунікативної, освітньої й науково-дослідницької діяльності; визначення параметрів, структури, інших характеристик об'єктів дослідження;
- *практична*: оперування науковими знаннями, законами, теоріями, фактичним матеріалом і методикою досліджень у галузі німецької філології; використання знань для досягнення визначеної мети й виконання завдань науково-дослідницької діяльності;
- *творча*: використання творчого підходу під час роботи над науковим дослідженням; виявлення активної життєвої позиції для творчої самореалізації, самовдосконалення та самоствердження;
- *соціальна*: ухвалення рішень з почуттям відповідальності за їх реалізацію; дотримання принципів соціальної взаємодії для досягнення мети комунікативної, освітньої та науково-дослідницької діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артем'єва О. О. Основи науково-дослідницької діяльності у секції. Київ : ТОВ «Праймдрук», 2012. 20 с.
2. Биковська О. Позашкільна освіта: сучасні теоретико-методичні основи. *Освіта*. 2016. № 34–35. С. 4–5.
3. Гальона Н. Основи мовознавчої творчості в МАН : навч.-метод. посіб. Київ, 2012. 308 с.
4. Дезинський О. Виконуй та захищай науково-дослідницьку роботу у відділенні технічних наук : навч.-метод. посіб. Київ : ТОВ «Праймдрук», 2011. 64 с.
5. Ковбасенко Л. І. Методика виховної діяльності в Малій академії наук України : метод. посіб. Вид. 2-ге, випр. і допов. Київ : ТОВ «Інформаційні системи», 2008. 213 с.
6. Ландар Ю. В. Наукові дослідження учнів Малої академії наук України у галузі лінгвістики / за заг. ред. О. В. Лісового. Київ : ТОВ «Праймдрук», 2011. 20 с.
7. Литовченко О. В. Позашкільна освіта України: ціннісні орієнтири та напрями модернізації. *Теоретико-методичні засади виховання дітей та учнівської молоді*. 2018. Вип. 22, кн. 1. С. 133–144.
8. Марченко О. В. Науково-дослідницька діяльність учнів : метод. посіб. Дніпропетровськ : Творча студія «Крафт», 2005. 140 с.
9. Методичні рекомендації щодо організації науково-дослідницької діяльності учнів у відділенні екології та аграрних наук Малої академії наук України : метод. посіб. / за заг. ред. О. В. Лісового. Київ : ТОВ «Праймдрук», 2012. 52 с.
10. Поліхун Н. І. Як стати дослідником : навч.-метод. посіб. для учнів / відп. за вип. О. Лісовий. Вид. 2-ге, допов. Київ : ТОВ «Праймдрук», 2012. 224 с.
11. Програми з позашкільної освіти. Дослідницько-експериментальний напрям / О. О. Артем'єва та ін.; упоряд.: О. В. Лісовий, С. О. Лихота. Київ : ТОВ «Інформаційні системи», 2010. 150 с.
12. Програми з позашкільної освіти. Дослідницько-експериментальний напрям / Л. Л. Барановська та ін.; упоряд.: О. В. Лісовий, С. О. Лихота. Київ : ТОВ «Інформаційні системи», 2010. 124 с.
13. Розвиток творчих здібностей дітей та учнівської молоді в системі роботи Сумського територіального відділення МАН України : метод. посіб. / упоряд.: Л. М. Бондар, Н. В. Перепелиця, Н. Ю. Сидоренко; за заг. ред. Л. В. Тихенко. Суми : ВТД «Університетська книга», 2008. 275 с.
14. Савич О. Г. Організація науково-дослідницької роботи в сільській школі. Київ : ТОВ «Праймдрук», 2011. 88 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Граматика німецької мови. Довідник для підготовки до ЗНО / М. С. Смолій. Вид. 4-те, допов. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2013. 528 с.
2. Котвицька В. А., Лазебна О. А. K73 Deutsche Grammatik Schritt für Schritt. Lehr- und Übungsbuch. Kompaktausgabe : підручник для студ. спец. 035 «Філологія». Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 140 с.
3. Німецько-український, українсько-німецький словник : 70 тисяч слів та словосполучень / уклад.: Е. І. Лисенко та ін.; за ред. Е. І. Лисенко. 6-те вид., випр. та допов. Вінниця : Нова книга, 2012. 976 с.
4. Постнікова О. М. Німецька мова. Розмовні теми. Київ : А.С.К., 2001. 320 с.
5. Практична граматика німецької мови. Комунікативні вправи і завдання : навч посіб. для студентів і учнів / Д. А. Євгененко та ін. 2-ге вид., випр. та допов. Вінниця : Нова книга, 2004. 400 с.
6. Bellina Anelli. Lesen & Schreiben A1. Deutsch üben. Hüber Verlag, 2012. 167 s.
7. Schwerowa Olga. Grammatik & Konversation 1. Arbeitsblätter für den Deutschunterricht. Klett Verlag, 2017. 126 s.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Іваненко Ірина Миколаївна	звідувачка відділення української філології та мистецтвознавства Комунального позашкільного навчального закладу «Київська Мала академія наук учнівської молоді», кандидатка філологічних наук
Крекотіна Тетяна Миколаївна	методистка вищої категорії Національного центру «Мала академія наук України»
Тарарак Марина Юріївна	керівниця гуртка Комунального закладу «Харківська обласна Мала академія наук Харківської обласної ради», доцентка кафедри німецької філології факультету іноземної філології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, кандидатка філологічних наук
Чурсіна Люди́ла Василівна	керівниця гуртка Комунального закладу «Харківська обласна Мала академія наук Харківської обласної ради», доцентка кафедри германської і романської філології факультету «Референт-перекладач» Приватного вищого навчального закладу Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія», кандидатка філологічних наук
Шамрай Ганна Володимирівна	керівниця гуртка Київського обласного комунального позашкільного навчального закладу «Мала академія наук учнівської молоді», учителька польської мови закладу загальної середньої освіти I–III ступенів Коцюбинської селищної ради Бучанського району Київської області
Янцева Надія В'ячеславівна	керівниця гуртка Комунального позашкільного навчального закладу «Мала академія наук учнівської молоді» Дніпропетровської обласної ради, учителька англійської мови Криворізької спеціалізованої школи I–III ступенів № 4 з поглибленим вивченням іноземних мов Криворізької міської ради

ДЛЯ НОТАТОК

Навчальне видання

НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Дослідницько-експериментальний напрям

Мовознавство

Редагування: *О. Б. Степанюк, З. В. Пономаренко*
Верстання *Л. В. Северенчук*
Дизайн обкладинки *О. А. Чекановська*

Формат 60×84/16. Папір офс. 80 г/м².
Друк цифровий. Ум. друк. арк. 5,93.
Наклад 300 прим.

Видавництво: Національний центр «Мала академія наук України»,
Кловський узвіз, буд. 8, м. Київ, 01021

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 6999 від 04.12.2019

